

TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRA D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

TÍTOL:

Un apropament a la migració des de l'anàlisi de l'àlbum Pies Sucios

Nom de l'alumne/a: **Ferreres Albiol, Meritxell**

Nom del tutor/a de TFG: **Aguilar Ródenas, Consol**

Àrea de Coneixement: **Didàctica de la Llengua i Literatura.**
Departament de pedagogia i didàctica de les llengües
socials de la llengua i la literatura

Curs acadèmic: **2018/2019**

Agraïments:

A la meva família, per haver-me permès estudiar allò que desitjava i poder ser qui vull ser, sense condicions.

Als meus amics, per aguantar les decaigudes, els nervis i fer-me veure que era capaç de tot.

A les companyes del TFG i la tutora, per estrènyer-nos quan ha sigut necessari i fer-nos traure tot allò que teníem dins i no érem conscient que sabíem.

Per treballar com un equip, sense rivalitats.

Tot es farà. I si no és avui, serà demà.
Però, al final, aconseguirem tot allò que volem.

ÍNDIX

1. Justificació personal de l'elecció del tema del Treball de Fi de Grau (TFG).....	5
1.1. Relat de vida.....	5
2. Paraules clau.....	7
3. Objectius.....	7
4. Teoria: l'àlbum il·lustrat.....	8
4.1. Què és un àlbum il·lustrat?.....	8
4.2. Perquè un àlbum il·lustrat?.....	10
4.3. Necessitat de la formació en LIJ en la formació inicial de mestres	10
5. Pràctica: Per què Pies Sucios per a treballar aquest curs?.....	11
5.1. Dades de l'àlbum	14
5.2. Sinopsis.....	15
5.3. Anàlisi de les il·lustracions de l'àlbum.....	16
6. Professionalització a l'aula	18
6.1. Abans d'anar: què cal fer?.....	18
6.2. A l'escola: la narració de contes	18
7. Transformació des del TFG com a mestra	21
7.1. Relat de vida.....	21
8. Bibliografia i fonts consultades.....	23
9. Annexos.....	24
Annex 1. Anàlisi de l'àlbum "Pies Sucios".....	24
Annex 2. Respostes de l'alumnat a la part professionalitzadora.	58

1. Justificació personal de l'elecció del tema del Treball de Fi de Grau (TFG)

1.1. Relat de vida

Per explicar el perquè de l'elecció d'aquest TFG hauria de recordar el meu camí per la literatura des de petita. Sempre m'ha agradat molt llegir, encara que m'he criat entre els contes clàssics, com La rateta que agranava l'escaleta i les princeses Disney. Però, res més enllà que això. És de veres que, amb els anys, no he perdut aquest plaer per la lectura i sempre busco alguna cosa per a llegir. No obstant això, considero que és ara quan estic gaudint realment, donat que llegeixo el que m'agrada només pel plaer de llegir i no per tal de passar una avaluació. Penso que aquest ha sigut el principal problema que m'he trobat amb la lectura durant la meva escolarització i, encara que a mi m'agradava llegir, recordo quan ho feia només estava atenta de cada petit detall i apuntant tot allò que considerava important per tal de no oblidar res. Tot això, perquè sabia que després hi hauria un examen. No gaudia de la història i, estava més temps anotant coses que llegint. Això em resultava prou desagradable i, se li afegeix, que les històries no em fascinaven. Tot i això, ara, de vegades, les recordo i m'agradaria tornar a llegir-les perquè eren interessants, com La casa de los espíritus de Isabel Allende, però, en aquell moment, i per les circumstàncies en què me les presentaven, em resultaven la cosa més pesada i poc atractiva del món.

Tot i això, recordo que ja de major sempre deia que la literatura era complicada i que no entenia quina motivació tenien aquells que l'estudiaven. Malgrat això, cursant batxillerat, vaig ser la primera a triar Literatura Universal com a optativa i, encara avui en dia, no sé explicar-me el perquè, però recordo la vaig gaudir molt. Per això que, encara que aquest tema no era l'opció amb la qual sempre pensava per a fer el meu TFG, en veure-la, em va cridar l'atenció i, un cop més, vaig anar darrere ella.

Un cop dins, havia de que triar l'àlbum amb el qual treballaria i per quin motiu em decantava per ell. El llibre que he escollit s'anomena "Pies Sucios" de Koldo Izaguirre. Per a justificar el perquè de l'elecció d'aquest llibre i quins motius m'han remogut per dintre per a triar-lo, he de remuntar-me a la meva història familiar.

Sóc procedent i vaig créixer a Vinaròs, un poble gran o una ciutat petita del Baix Maestrat, a la costa de Castelló. Des de sempre he viscut entre les històries dels meus avis i m'ha fascinat l'esforç que van haver de fer per a superar totes les adversitats. Per aquest motiu, m'ha agradat el que expressa aquest llibre perquè, les immigracions i emigracions són quelcom que estan avui a l'ordre del dia i, encara que només veiem com la gent d'altres països més desfavorits venen al nostre país, sempre han existit i també vam ser nosaltres els qui vam haver de marxar.

Per aquest motiu, em remunto a la història dels meus avis. El meu avi, en plena Guerra Civil, va créixer aliè a totes les desgràcies que estaven passant fora al carrer. La meva àvia va nàixer després de la Guerra Civil i va ser filla única d'uns pares molt joves.

En una Espanya en plena dictadura del General Franco, el meu avi va créixer i treballar des de ben petit per ajudar a la família. Un cop al servei militar va descobrir molt de món per davant i moltes possibilitats per poder guanyar-se la vida. Així doncs, ambdós van marxar a Suïssa a establir-se una vida, encara que no deixaven de ser una parella de novençans que vivien a un país desconegut compartint pis amb gent ni que ni tan sols entenien al parlar. Anys després, van tornar a Vinaròs per formar la seva família.

És per aquest motiu que per a mi sempre han suposat un model a seguir i un exemple de superació. Considero que, a més, no hem d'oblidar d'on venim per tal de poder criticar el que està passant en l'actualitat. No podem jutjar a aquells que vénen d'altres llocs per tal d'intentar guanyar-se la vida perquè, quasi de segur que, si deixen el seu país i la seva família per a arriscar-se a arribar al nostre país en condicions tan precàries és perquè, al seu país, ja no tenen res a perdre. El meu avi sempre diu que *“si algú arrisca la seva vida al mar, és perquè a terra ja és mort”*. Amb aquesta frase contraposa els termes “mar” i “terra”: mentre que la terra és ferma, tranquil·la i ens deixa caminar sense dificultats, el mar és quelcom salvatge, que mai podem controlar i que no sabem com ens respondrà. Per això, que en quant una família arriba al punt en què la ferocitat del mar és més segura que la tranquil·litat de la terra, és perquè al seu país ja no té res a perdre i no tenen altra solució que aquesta. Han d'escapar i intentar sobreviure a un altre lloc. I per descomptat, quan una família marxa deixant als seus fills al seu país i sense saber si tornaran, no és per gust, sinó per necessitat i desesperació.

No podem oblidar que, anys arrere, el nostre país també estava molt més desfavorit i la nostra gent havia de marxar fora per tal de guanyar-se la vida, per tal d'intentar sobre viure i tindre una vida més digna. Hui en dia estem menyspreant a aquells que venen per poder viure i no podem descuidar mai que, encara que nosaltres ara tenim una vida més “fàcil”, les nostres famílies ho van tindre més difícil i moltes d'elles van haver d'emigrar. Això em fa pensar en una cita que vaig escoltar al monologuista Miguel Lago, qui va dir *“en los años sesenta, cuando no teníamos nada y teníamos que emigrar, nos acogían; en cambio ahora, hemos ganado cuatro duros y nos olvidamos de dónde venimos”*. Aquesta frase em va fer pensar molt en la situació actual en la qual ens trobem, que, com explicava, molta gent es veu en la necessitat d'emigrar i, un dels països que trien és Espanya. I nosaltres, com a resposta, només sabem que enviar-los de tornada al seu lloc de procedència, deixant-los morir al mar.

Així doncs, sempre he considerat que van ser uns valents, tenint en compte que la seva història va eixir bé, i això m'ha ajudat a veure la situació actual d'altres països d'una altra manera més humana i comprensiva. Per aquest motiu he elegit aquest llibre. En aquest, la nena sent les

converses que els emigrants tenen amb les seves famílies, en les quals tot el que els expliquen és molt diferent de la realitat que estan vivint. Això fa plantejar-me si, les històries que els meus avis sempre conten són reals o van patir més del que deien quan aconseguien trucar a les seves famílies o quan ara ens ho conten anecdòticament. Penso que mai arribem a contar tota la veritat per a intentar evitar el sofriment dels nostres i, per això, encara que a través d'aquestes històries, m'agradaria intentar entendre-ho millor.

2. Paraules clau

- L'àlbum il·lustrat
- Immigració
- Formació inicial de mestres
- Lectura crítica i dialògica
- Drets humans i drets de la infància
- LIJ
- Educació literària
- Competència literària

3. Objectius

Aquest TFG es treballarà des de tres vessants diferents: la teòrica, la pràctica i la professionalitzadora. Totes són igual d'importantes i necessàries per a poder dur a terme un bon treball d'anàlisi i, seguidament, d'execució a l'aula.

Per aquest motiu, començarem amb la vessant teòrica, per conèixer correctament allò què tractarem i poder abordar-ho amb eficàcia. Un cop abordada la vessant teòrica, passarem a la vessant pràctica. En aquesta es tracta d'aplicar tots aquests coneixements amb l'alumnat i comprovar que hem sabut elegir els àlbums per la seva qualitat estètica i literària. Finalment, abordades aquestes, passarem a la vessant professionalitzadora, la qual es tracta de posar en pràctica tots els coneixements adquirits durant els processos anteriors des de la visió de la professional de l'educació.

Així doncs, els objectius d'aquest TFG són:

- 1- Aprofundir en l'àlbum des de l'anàlisi en profunditat de text i il·lustració, perquè interactuen per a la construcció del sentit.
- 2- Desenvolupar la nostra formació lligada a la selecció de llibres de LIJ des de criteris literaris i estètics.

- 3- Enfortir la nostra educació literària des d'un ús literari de LIJ i no des de l'utilitarisme curricular.
- 4- Des de la tria d'un àlbum de qualitat literària i estètica, a més, ser capaç de relacionar amb un tema social de tractament necessari i urgent com és la migració.
- 5- Treballar el TFG des d'un coneixement no fragmentat relacionant teoria, pràctica i professionalitzadora d'una manera integrada.
- 6- Implementar des de la LIJ la reflexió i defensa dels drets humans des del contingut legislatiu.

A més, volem implementar des de la LIJ la reflexió i defensa dels drets humans, des del contingut legislatiu:

- LOMCE, Llei Orgànica 8/2013, del 9 de desembre, per a la Millora de la Qualitat Educativa.
<https://www.boe.es/buscar/pdf/2013/BOE-A-2013-12886-consolidado.pdf>
- DECRET 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana.
http://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/07/pdf/2014_6347.pdf
- DECLARACIÓ DELS DRETS HUMANS.
https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cls.pdf
- CONSTITUCIÓ ESPANYOLA
<https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf>

4. Teoria: l'àlbum il·lustrat

4.1. Què és un àlbum il·lustrat?

Per tal de situar-nos en un context i entendre allò del que anem a parlar, hauríem d'intentar definir, primerament, què és un àlbum il·lustrat. Així doncs, és primordial partir del que ja sabem i intentar configurar la nova definició per a, així, adquirir els nous coneixements.

Cal no confondre àlbum amb llibre il·lustrat. El llibre il·lustrat es pot definir com textos amb imatges que, de vegades, acompanyen el text per tal de reflectir allò que s'està contant. És a dir, aquestes no són imprescindibles per a la història, donat que aquesta s'entendria perfectament sense elles, i tan sols tenen una funció estètica.

Per contra, a l'àlbum il·lustrat text i imatges interactuen i són igual de necessàries per a la comprensió correcta de la història, és a dir, per extraure el sentit del text. Les imatges narren al mateix nivell que el text, de manera que ambdues juntes es complementen.

Encara que molts cops s'ha intentat definir què és i encara molts d'altres no s'ha aconseguit, la definició més exacta que hi ha avui en dia, com assenyala Annabel Martínez al seu TFG, citant a Van der Linden (2013:13) és que “el álbum es un soporte de expresión cuya unidad primera es la doble página, sobre la cual se inscriben, en interacción, imágenes y texto, y en el que el encadenamiento de página a página es articulado”.

Podem afirmar que aquesta combinació entre l'expressió literària i l'expressió gràfica provoca la formació d'un nou gènere que, com argumenta Nebreda (2015:s/p):

es un género singular porque en ellos siempre se crea un clima emocional, producen un impacto en el lector, acercan a otros lenguajes y otras formas de contar que no son exclusivamente lineales, y provocan y buscan el disfrute estético llegando a ser objetos culturales de alto contenido artístico.

Aquest és molt favorable per a l'escola i els nens i nenes més petits (encara que aquests àlbums són per a totes les edats), donat que partim de molta interacció amb imatges i no únicament de text. Com Teresa Duran assenyala (1988:2):

Desde que nace, el niño vive inmerso, total e irremisiblemente, en un mundo en el que la imagen se hace compañera inseparable e insuperable. [...] La imagen pasa a ser lenguaje. Y con la adquisición de los lenguajes, se inicia el proceso endoculturizador del individuo. Todo lo cual lleva a la afirmación de que el niño ya sabe leer mucho antes de aprender a decodificar el signo alfabético.

Així doncs, partint de la base que els àlbums il·lustrats contenen moltes imatges, no hem de caure en l'estereotip de “com que tenen moltes imatges i poc text, els nens quasi no estan llegint”. Com remarca José Rosero (2010), la imatge i el text suposen dos elements completament diferents que junts formen el discurs literari, i es veu que el paper dels creadors de l'obra és fonamental però, també ho és la del lector, que en molts casos haurà de fer un treball de descodificació de l'obra basant-se en les imatges i el text, podent arribar a ser un element clau per a dotar de sentit a l'obra.

És a dir, que com a lectors i lectores de l'àlbum il·lustrat, hem d'aprendre a mirar més enllà del que estem llegint i començar a dotar de significat les il·lustracions. Però, això no és una feina senzilla. És necessari que deixem d'una banda els tòpics que identifiquen aquest gènere com 'infantil' i ens atrevim a endinsar-nos en un món en què l'il·lustrador-a, l'escriptor-a i el lector-a poden arribar a estar íntimament connectats.

4.2. Perquè un àlbum il·lustrat?

És principalment per aquest motiu que he triat un llibre de les característiques com “Pies Sucios” per fer el meu TFG i treballar-lo amb l’alumnat. Aquest tipus de lectures són unes ferramentes perfectes per fer que l’alumnat pense i reflexione i, gràcies a aquesta manera des del plaer tan atractiva de presentar històries als lectors més petits (o grans), fomentar-los l’hàbit lector com una eina de pensament i, sobretot, sense que siga cap obligació i respectant el seu ritme lector.

Els llibres no només estan per llegir-los, sinó per interpretar les seves històries i amarar-se d’elles. Per aquest motiu, considero que a totes les aules d’educació infantil i primària s’hauria de treballar aquest tipus d’àlbums i crear una bona biblioteca d’aula, sobretot, com remarca Dolors Olivé (2011:22) “en aquelles en què es treballa la lecto-escriptura i es comencen a inculcar els hàbits lectors (educació infantil i cicle inicial)”, donat que no és necessari que l’alumnat sàpiga llegir del tot bé per a entendre-les. A més, com comenta Olivé (2011:22) seguint Gil (2011) “els àlbums il·lustrats són llibres que permeten desplegar les capacitats expressives, comprensives i interpretatives dels lectors novells”. Però, perquè això es pugui dur endavant és importantíssim que el professorat tinga coneixement, és a dir, formació sobre aquests i trien els àlbums de qualitat estètica i literària que millor s’adaptin a les característiques dels lectors.

Nosaltres com a docents hem d’aconseguir que el nostre alumnat gaudisca de la lectura i descobrisca els mons que en ella s’amaguen, però no els hem d’imposar la lectura com a obligació o, fins i tot, utilitzar-ho com a amenaça per a quan fan alguna cosa malament (cosa que he vist en persona i em sembla el major dels errors). És a dir, una lectura per gust i oci i no per obligació i per a odiar-la.

A més, una altra cosa a tenir en compte és que amb els llibres-àlbum podem treballar amb els lectors i lectores molts temes considerats tabús per a la societat o de temàtiques difícils, com podria ser l’homosexualitat, els diferents tipus de famílies o l’emigració, temàtica que jo he treballat, donat que en aquests es “presenten temàtiques de l’actualitat que són l’espill de la cultura del nostre temps” (Nebreda, 2015: s/p). D’aquesta manera, com també afirma Nebreda (2015: s/p), podríem fàcilment “desembocar en un debate interpretativo y en argumentos sobre temas difíciles, de tensión social o simplemente, cercanos a lo que vivimos o a lo que nos cuestionamos”, de manera que podem treballar-les amb ells per tal d’arribar a una societat més justa i igualitària que ens millore com a persones.

4.3. Necessitat de la formació en LIJ en la formació inicial de mestres

Però com ho fem perquè els i les docents estiguem educats en l’àmbit lector i puguem transmetre al nostre alumnat tot això que volem i de manera correcta? Després de vàries lectures,

he arribat a la conclusió que, sobretot, és important educar l'esguard. Com he estat definint anteriorment, en els àlbums il·lustrats són tan importants les imatges com el text, per la qual cosa, no només hem de saber llegir el que ens expliquen, sinó saber interpretar i entendre les imatges i il·lustracions que ens mostren. Com molt bé s'expressa al Taller d'animació a la lectura del FCE (1995), “[los libros con imágenes] cada uno debe saber leerlos y no pasar apresuradamente las páginas. [...] Acercarse a un álbum es facilitar una reeducación de la vista, para muchos, el más importante de los sentidos”. Així, entenent per nosaltres mateixos aquestes imatges i observar-les detingudament, estarem donant-li el sentit que cadascú creiem que té la història, cosa que hem d'ensenyar a l'alumnat: cada nen i nena ha de saber entendre el que se li està mostrant i ser crític en tot allò que se li ensenya i no creure el primer que veuen ni li diuen. D'aquesta manera, s'estaran qüestionant tot el món i el podran transformar.

Però, considero que per a les docents ens serà més complicat, donat que hem estat educades d'una altra forma i nosaltres haurem de reeducar el nostre esguard. És a dir, haurem de trencar els prejudicis que ja tenim formats, per tal de tornar a educar-nos novament amb una mirada més neta i comprensiva. No obstant això, a l'alumnat més petit, que està coneixent el món, podrem educar-los de manera crítica des del primer moment, de manera que els serà més fàcil entendre les imatges que ens contenen la història des d'una altra perspectiva més autònoma i personal.

A més d'aquests aspectes, un altre punt que em resulta imprescindible amb aquestes lectures és l'avaluació. La mirada crítica no es pot avaluar amb un examen de deu punts o una fitxa de relacionar conceptes. Si estem treballant, com afirma Nebreda (2015: s/p) amb una “lectura “no tradicional” exige, a su vez, una evaluación “no tradicional”, donde lo que se mida no sea la capacidad de repetir contenidos, sino la capacidad para desentrañar y comprender significados”. Per a això, considero necessari canviar les metodologies. No val de res fer l'examen i, que en llegir el llibre, l'alumnat hagi d'estar prenent apunts o recordant allò que llegeix, com a mi em passava, sinó que és més important gaudir del llibre i que després, per exemple, pugui explicar-lo als seus companys i companyes a la seva manera. Així doncs, a la vegada, estarem treballant la síntesi de continguts, l'expressió oral i el parlar davant de la gent.

5. Pràctica: Per què Pies Sucios per a treballar aquest curs?

L'àlbum que he triat per al meu TFG és “Pies Sucios”. Aquest àlbum m'ho va mostrar la tutora basant-se en els meus interessos i, al principi, em va tirar arrere per la complexitat de les il·lustracions, donat que no vaig entendre-les amb el primer cop de vista. Tanmateix, m'agradava el tema i el veia molt necessari per a tractar amb l'alumnat a l'escola. Així doncs, després d'analitzar-lo més detingudament i veure que podria extraure-li molts aprenentatges, em vaig arriscar amb ell perquè la qualitat estètica i literària era excel·lent. Em va fascinar la manera en

què comptava les històries dels personatges mentre les plasmava d'una manera totalment contrària al text, i volia que l'alumnat també gaudís d'aquesta experiència..

“Pies Sucios” tracta de la immigració, fet que està tan present en el nostre dia a dia, encara que pot ser l'alumnat no ho haja reflexionat per la seva immaduresa i la falta de proximitat amb l'assumpte. No obstant això, és un tema que està molt present a les notícies de la televisió i és per això que he elegit als alumnes i les alumnes de sisè curs, donat que ja tenen quasi 12 anys i tenen la capacitat d'observar i reflexionar sobre la situació que s'està vivint. A més, no oblidant que a l'aula sempre pot haver-hi algun alumne/a estranger i immigrant o precedent de famílies immigrants, per la qual cosa hem d'adaptar-nos a la realitat de l'entorn, tot i mostrar-los-la.

La immigració és un fet que sempre ha ocorregut i Espanya sempre ha sigut un dels països que més gent ha rebut. Tanmateix, segons les dades publicades pel Ministeri de l'Interior i l'Institut Nacional d'Estadística, el 2017 van ser 532.482 les persones que van immigrar a Espanya, de les quals només un 4,5% (25.251 persones) van arribar per mitja de mecanismes irregulars, com explica Llorca (2018). Tot i només ser un 4,5%, estava sent un any de rècords que es va veure superat per l'any següent. El 2018, segons dades del Ministeri de l'Interior, van ser 41.594 persones les que van entrar a Espanya de manera irregular, superant, fins i tot, la xifra de l'any 2006 amb la crisi de les piragües, com informa Martín (2018). No obstant això, encara que les entrades pel mar no van superar les del 2006, segons dades de la OIM (Organització Internacional de Migracions), en l'àmbit peninsular, van entrar un total de 36.674 immigrants il·legals a través d'embarcacions. I el principal problema no és només la precarietat en què venen, sinó també les vides que es perden pel camí: més de 360 al mar el 2018, deixant imatges tan desoladores i significatives com la del cadàver del nen petit a la vora del mar.

Un policia observa el cadàver d'un dels menors morts a la costa turca.
(Nilufer Demir)

També s'utilitzava la via terrestre, per la qual han arribat més de 4.920 persones saltant les valles amb concertines que tallen brutalment les fronteres.

Immigrants saltant la valla de Melilla al 2014. (Europa Press)

Però, les migracions no són quelcom unidireccional. Igual que venen, també se'n van. De la mateixa manera que 532.482 persones procedents d'altres països es van establir a Espanya durant el 2017, produint un augment del 28%; 367.878 van ser les que van marxar, produint també un augment del 12%. No obstant això, el 2017 es van batre tots els rècords de la dècada quant a immigrants, donat que la xifra de 532.482 persones va ser la més alta des del 2008, que en van ser quasi 600.000 persones, tal com informa Sanmartín (2018).

El 13 de juliol del 2018 va ser acordat, per quasi tots els membres de l'ONU, el Pacte Mundial per a la Migració Segura, Ordenada i Regular.

És per això que m'agradaria tractar-ho amb l'alumnat d'una manera natural i significativa. Pretenc amb aquest llibre mostrar-los que tothom tenim una història darrere i que puguin entendre com s'ocasionen aquestes situacions, quines conseqüències tenen i com podem ajudar i empatitzar amb elles. Han de ser conscients que no tothom ho té tan fàcil com ho han tingut ells, donat que han viscut una infància feliç, amb els seus pares i al seu poble. No obstant això, no tots els nens han pogut gaudir d'aquestes circumstàncies i, com senyala Elena Poniatowska (2011: s/p):

En el momento en el que los pequeños migrantes corren para subir encima del vagón, dejan su infancia en el andén. Correr ya no tiene el sentido del juego y difícilmente volverá a tenerlo. Ningún niño migrante volverá a correr por jugar, tampoco se esconderá tras las palmeras por jugar, ya nada será por jugar, el niño todo lo hará por no morir.

Sobretot, vull intentar que no tinguen els prejudicis que molts i moltes persones adultes tenen, pensant que els immigrants només van als altres països per tal de llevar la feina o a abusar del sistema de protecció social, sense veure que, almenys a Espanya, els immigrants han

contribuït molt al desenvolupament de l'economia i han endarrerit el progressiu envelliment de la població. Com s'afirma a la Amnistia Internacional (2018: s/p):

La realidad es que la inmigración ha asumido muchos empleos poco 'atractivos' para la población española. Y en ese contexto, las mujeres inmigrantes han ejercido un papel decisivo como cuidadoras de niños y niñas, mayores y personas dependientes, que ha permitido la incorporación laboral de muchas españolas.

Amb la història de “Pies Sucios” podrem observar diferents històries, però totes amb la mateixa conseqüència: eixir del seu país per tal de buscar una vida millor. Alguns pel mar, altres per terra, però tots sofrint els riscos que aquests viatges comporten, sobretot si són de manera il·legal.

A més, he triat aquest àlbum il·lustrat per la seua qualitat estètica i literària, uns requisits necessaris per a qualsevol àlbum il·lustrat que vulguem treballar a l'aula.

5.1. Dades de l'àlbum

“Pies Sucios” fou escrita per Koldo Izagirre Urreaga (Altza-Pasaia, Guipúscoa, 21 de juny de 1953) un escriptor basc que és considerat un dels més innovadors i elogiats del país¹. En les seves obres, ha utilitzat tota mena de literatura, com ho són la poesia, la narració o l'assaig. També va dirigir i escriure el guió de la pel·lícula *Offeko maitasuna* (1992), que en eusquera vol dir “L'amor ofensiu” i actualment escriu per a televisió i cine. El 1978 va crear una revista literària molt innovadora, junt amb Ramón Saizarbitoa, anomenada *Oh! Euskadi!*. A més, ha col·laborat sempre amb la traducció de moltes obres de literatura universal i escriu tant per a nens com per a adults.

¹ Wikipedia. URL: https://eu.wikipedia.org/wiki/Koldo_Izagirre

Pel que fa a l'il·lustrador de l'àlbum, Antton Olariaga² (Usurbil, Guipúscoa, 1946) és un escriptor de còmics. Va estudiar Belles Arts a València i Bilbao, i va col·laborar com a dibuixant al periòdic *Las Provincias*. La seva datació basca (1974) va representar una revolució en el disseny gràfic, donat que fins al moment les imatges que es mostraven a la premsa eren una adaptació dels cartells de postguerra i ell va canviar el panorama: des d'aquell moment la premsa va començar a atraure els lectors, primer per l'ull i després per la interpretació.

5.2. Sinopsis

“Pies Sucios” narra la història d’una nena que cada vesprada, després del dinar, baixa a la plaça a jugar al sambori. A la plaça hi ha una cabina de telèfon a la qual molt immigrants acudeixen per poder trucar a les seves famílies. Pies Sucios sempre escolta les converses i, encara que no sempre les entén, s’adona que el que ells diuen a telèfon no té res a veure amb la realitat.

“A la hora de la siesta, cuando el sol aprieta y no anda nadie por la calle, Pies Sucios sale de casa a jugar a la rayuela en la plaza. A esas horas los inmigrantes acostumbran a frecuentar un teléfono público desde el que llaman a lugares lejanos. Pies Sucios no siempre entiende lo que dicen, pero sabe lo que cuentan a quienes dejaron allá lejos.”

---

² Wikipedia. URL: https://eu.wikipedia.org/wiki/Antton_Olariaga

5.3. Anàlisi de les il·lustracions de l'àlbum

ANÀLISI DESCRIPTIU I CRÍTIC DE L'ÀLBUM *PIES SUCIOS*

- **Títol de l'àlbum:** Pies sucios
- **Autor:** Koldo Izagirre
- **Il·lustrador:** Antton Olariaga
- **Editorial:** Takatuka
- **Idioma:** Castellà
- **Format de l'àlbum:** horitzontal
- **Elements bàsics:**
  - o **Composició de l'àlbum:** l'àlbum té un format pla bidimensional, amb il·lustracions de pàgina s'encera. En algunes ocasions, la pàgina continua té una petita il·lustració fent referència al que s'està parlant. La creació de les il·lustracions són en forma de col·lage digital, format tant per dibuixos de l'il·lustrador, com retalls geomètrics o imatges quasi realistes que se superposen unes damunt de les altres. Per a pintar els dibuixos utilitza diferents tècniques manuals, com aquarel·les o temperes, sempre mantenint un acabat molt orgànic. L'acabat del paper té un final setinat brillant.
  - o **Color:** en cada pàgina hi ha un color que destaca sobre els altres. Sol ser el color de fons o algun element important per a allò que s'està contant. Sobre aquest color, hi destaquen molts elements. Hi ha presència tant de colors freds com càlids, transmetent com es senten els personatges en aquell moment o que estan vivint.
  - o **Línia:** les línies són totalment irregulars, com si estiguessin fetes a mà, mantenint l'acabat orgànic. En cap moment hi ha línies rectes i precises. Mostren un aspecte aspre, representant la realitat que estan vivint, i amb molt de color, cosa que mostra la ferocitat de l'assumpte. En algunes il·lustracions són línies llargues, sense alçar al llapis en fer els dibuixos, cosa que mostra una mica de violència pel que s'està vivint, a la vegada que dinamisme a l'hora de contar-ho.
  - o **Perspectiva:** l'àlbum està contat des de la perspectiva d'una nena en temps present. Aquesta perspectiva no canvia en cap moment, de manera que provoca que el lector es pugui sentir partícip de la història en tot moment i anar vivint-la amb ella.
  - o **Textura:** durant tot l'àlbum la textura de les il·lustracions és simbòlica i decorativa a la vegada. Per una part, hi ha molts elements que li otorguen realisme a la il·lustració i són necessaris, mentre que d'altres només estan per decoració per a

crear l'efecte que l'autor vol en el lector.

- **Elements de la il·lustració:**

- **Caracterització:** encara que els personatges apareixen com realistes, té tocs de caricaturització per l'estil en què són representats.
- **Gènere:** gènere literari realista i fantàstic. La història podria ser perfectament basada en fets reals, donat que coneixem diferents casos de gent que va haver d'immigrar per poder sobreviure, tant casos personals propers a nosaltres, com d'artistes famosos coneguts a totes parts, com Freddie Mercury o Rita Ori³.
- **El punt de vista:** Text i il·lustracions mostren punts de vista totalment contraris. Mentre el text està explicant una història, les il·lustracions mostren una història paral·lela. Es mostra el doble joc entre la realitat i la fantasia, és a dir, entre el que contem i el que passa realment. Aquest fet provoca que el lector-a entengue que allò que els personatges estan contant, no és el que realment estan vivint.
- **Veü:** la història està contada en primera persona des de la veü de la nena, Pies Sucios.
- **Temps:** el temps de la història és lineal, donat que comença i acaba la història contant el que va passant en ella. Tot el que passa és en un sol dia, com si el dia a dia de la protagonista fos aquest. Comença la història quan s'està fent de dia i acaba quan va entrant la nit.

L'anàlisi, tant del text com de les il·lustracions, són imprescindibles per a la total comprensió d'aquest llibre-àlbum i la realització del meu TFG. Les il·lustracions de "Pies Sucios" tenen un estil molt abstracte, amb forma de col·lage que es contraposen al significat vertader del text. Constantment, autor i il·lustrador ens van guiant la vista per tal de veure les il·lustracions tal i com volen que les veiguem, de manera que tenim una lectura molt pautada per tal d'entendre les il·lustracions. Els diferents estils de pintura, com ho són les temperes o les aquarel·les, els diferents col·lages juntament amb tocs de l'art pop i l'acabat orgànic de totes les il·lustracions provoquen una gran complexitat per tal d'entendre-les però, que he analitzat per a la realització del meu TFG. Per motius d'espai, aquest anàlisi es troba en l'apartat d'annexos (annex 1).

---

³Font: <https://jlbustillos.com/6-personajes-famosos-que-hicieron-historia-despues-de-emigrar/>

6. Professionalització a l'aula

6.1. Abans d'anar: què cal fer?

El més important abans de llegir-los un llibre a l'alumnat és triar el llibre adequat. Per a això, hem de triar un àlbum per la seva qualitat estètica i literària i que ens ajude a transmetre els valors o aprenentatges que volem al nostre alumnat, donat que no tot el material de LIJ presenta aquestes característiques ni és l'adequat. A més, és imprescindible que nosaltres, com a professorat, treballem el tema, per tal d'aportar la millor informació possible de manera correcta. Cal fer una anàlisi exhaustiva de l'àlbum i el seu contingut, des del text a les il·lustracions.

L'àlbum que he triat és "Pies Sucios", de Koldo Izagirre i Antton Olariaga, donat que vull tractar amb l'alumnat el tema de les immigracions.

Per tal de treballar-lo a l'aula, posteriorment a l'anàlisi, vaig planificar l'execució de la meua pràctica professionalitzadora. Primerament els explicaria en què anava a consistir la sessió, per tal de saber que anàvem a fer en tot moment. Vaig optar per fer la tècnica de "el narrador mut", segons es detalla al "Taller de Animación a la Lectura del FCE" (1995). Aquesta tècnica consisteix a mostrar les il·lustracions a l'alumnat sense que veiguen el text, de manera que, en grups, interpreten la història tan sols a partir de les imatges que veuen. Així doncs, encara que portaria el llibre en físic a l'aula, per tal de mostrar-los les il·lustracions amb tota mena de detalls, les vaig fotografiar per a projectar-les a la pantalla, per a veure-les més grans i clares.

Posteriorment, escoltarem allò que cada grup pensa per a, finalment, passar a la lectura de l'àlbum.

6.2. A l'escola: la narració de contes

Havent treballat a fons el meu àlbum des de les vessants teòrica, pràctica i professionalitzadora, em sentia preparada per dur-lo a l'escola i treballar amb l'alumnat. L'alumnat amb qui jo he realitzat aquesta pràctica professionalitzadora són els nens i nenes de sisè de primària del CEIP Manel Garcia Grau. A més, són l'alumnat amb qui jo he fet les meves pràctiques del quart curs del grau, per la qual cosa ja ens coneixíem i ens tenim confiança.

En primer moment quan els he explicat que anàvem a treballar un àlbum s'han estranyat, donat que mai havíem fet una pràctica com aquesta, però totes i tots estaven entusiasmats per veure que passaria. Per a començar, els he ensenyat el llibre, fullejant-lo per a que veiguessen les il·lustracions i la distribució del llibre. De moment encara no l'he passat per les taules, donat que no volia que llegiren el text, perquè, com he esmentat, he utilitzat la tècnica del narrador mut. Així doncs, primerament ens hem quedat en els grups de cinc tal i com solen treballar a l'aula, i he projectat il·lustració a il·lustració a la pantalla. Els he donat una fulla de paper i he demanat que

per grups escrigueren allò que creien que estava passant a la il·lustració. Després de la projecció de totes les imatges, hem passat a llegir les respostes de cada grup (annex 2). Per la complexitat de les il·lustracions i el abstractes que són, les respostes han sigut de tot tipus, i aporto algunes com exemple:

- “s’està drogant i l’altra persona llava els plats perquè no se’n vol saber res”
- “la nena ombra es posa als quadres més psicològics”
- “està a un centre de gent major on la gent prenen medicaments i hi ha unes ombres molt estranyes”
- “cada cop que avança amb el sambori, avança i troba ombres molt estranyes”
- “no te amics, per això juga sola”
- “quan s’acaba la història i torna amb sa mare, ja és major”
- “juga a tobogans aquàtics”
- “un home, tocant al carrer, va passar de pobre a ric”
- “una nena que menja molta fruita i s’ha convertit en gegant”
- “ara juga al sambori baix l’aigua perquè els peixos són els seus amics”
- “s’ha fet amiga d’una pedra [la del sambori] i li ha presentat a un senyor”

Encara que cadascú i cadascuna ho ha entès d’una manera diferent, la gran majoria han coincidit en que la nena estava boja, que tot era psicològic i que estava passant quelcom amb la pedra.

Com s’observa, cap resposta té res a veure amb la veritable història, per la qual cosa podem confirmar que, tot i la complexitat de les il·lustracions, text i il·lustracions contenen històries diferents que, només observant-les conjuntament, podem saber quina història ens estan contant veritablement.

Finalment, he passat a la lectura de la història. Els he dit que em podien interrompre per tal de consultar alguna cosa sempre que ho cregueren necessari, donat que l’aula és un espai segur on tothom pot opinar sense por a ser ridiculitzat. Al principi, tot pareixia normal però, a mesura que ens endinsàvem en la història, les seves cares canviaven molt.

- Meriii!!! Que no, que això no és així, que jo no havia ficat això! (frustrant-se)

Respostes com aquesta han sigut la que més s’han repetit. Primer no entenien com la història podia estar canviant tant si ells havien vist les il·lustracions i no estava dient això. De moment, havíem fet una lectura subjectiva de l’àlbum. Els he explicat que el que ells havien ficat no estava ni bé ni malament, simplement volia que observaren que passava entre el que ells veien i el que els protagonistes contaven.

- ESTAN MENTINT!! – ha cridat de sobte una alumna.
- Per què?! – li he contestat.

I s'ha fet un silenci intens. A tots els han canviat les cares, com si de sobte ho haguessin entès tot: l'alumnat s'ha adonat que els immigrants estan mentint per no fer patir a les seves famílies que viuen molt lluny. Així ha sigut com ha començat la reflexió. Com defensava Freire, he seguit una metodologia de la pregunta, i no de la resposta.

D'una banda, en entendre-ho, han vist com les il·lustracions agafaven un altre sentit, donat que, per exemple, l'obrer no portava un barret per al fred, sinó un barret de treballar a l'obra; o que l'invent de la protagonista no és un tobogan aquàtic, sinó un aparell per facilitar la vida i poder gaudir d'aigua potable.

D'altra banda, han relacionat la història amb vivències reals o situacions que han vist de prop. Una nena ha contat com va veure que uns nois, que venien bambes pel carrer, van marxar corrents perquè venia la policia. Un altre, no obstant, ha contat com ell, quan truca a la seva família que viu molt lluny, no els ha de mentir perquè el col·legi li va bé i la seva mare té treball, però que sap que no tothom ho pot fer. Al que una nena li ha contestat que hi ha molts immigrants que venen per situacions difícils al seu país, o arriben aquí en maneres molt estranyes, com amagats a un camió o pel mar, i que és molt perillós. I, a sobre, quan arriben aquí, no tenen treball ni tenen res, sinó que han de demanar diners pel carrer.

Ha sigut un debat molt interessant. L'alumnat han anat reflexionant per ells mateixos el que creien que estava passant i el que pensaven de la situació. S'han adonat que les seves històries i les que els protagonistes contaven no coincidien, donat que els personatges estaven mentint per tal de no fer patir a les seves famílies. Han vist com, fins i tot alguns d'ells mateixos, són immigrants o fills d'immigrants i no totes les circumstàncies són les mateixes. No obstant això, tots venen amb la finalitat de seguir endavant amb la seva vida i ser feliços. A més, el més fascinant, ha sigut veure com entre tots es posaven d'acord per veure la situació i demostrar-se mútuament que Pies Sucios no està boja ni necessita un psicòleg, com algun d'ells havia apuntat en veure els colors tan estridents de les il·lustracions, sinó que tan sols estan mostrant la por i desesperació de les vivències dels personatges. En aquest punt hem construït una relació intersubjectiva del text, mitjançant argument de raó i respecte, i no de poder.

Aquesta experiència m'ha fet sentir vàlida per a aquesta professió i satisfeta amb el treball realitzat, donat que, a més, els he apropiat un poquet més a la lectura, "no traiciona[ndo] nunca lo definitorio de la literatura: su capacidad recreativa y reveladora.", com afirma Tejerina (2005: 17-18), donat que el més important és presentar a l'alumnat "no sólo libros divertidos, también libros

con mensaje (no con moraleja), aquellos que engrandecen el alma y llaman a la emoción y el compromiso con la problemática del mundo”, com Tejerina (2005: 17-18) apunta.

7. Transformació des del TFG com a mestra

7.1. Relat de vida

Després de la realització del meu TFG puc confirmar que he après moltes més coses de les que pensava que aprendria.

Pensava que fer un treball d'investigació de TFG com aquest seria simplement informar-se de què és el que anava a treballar, és a dir, una part més teòrica i, posteriorment, una part més pràctica i professional a l'hora de contar el conte als nens i nenes a l'aula. No obstant, no sabia com estava d'equivocada.

D'una banda, la part teòrica. És molt senzill llegir articles dels distints autors-es però, el veritablement difícil és saber que estan dient i com això pot transformar el teu coneixement sobre LIJ. He après a conèixer i tindre les ferramentes adequades per a elegir un bon llibre per la seua qualitat estètica i literària i comprendre que no tots els llibres, ni àlbums, ni lectures són adequats per a tot l'alumnat, a partir del treball de l'àlbum en profunditat des d'un àlbum concret, en aquest cas “Pies Sucios”. A més, també he après a triar la informació correcta contrastant entre distintes fonts.

D'altra banda, la part pràctica i professionalitzadora, la qual no tracta, només, en llegir un llibre davant de tots els i les alumnes. Triar bona LIJ des de criteris clars de selecció i treballar-la amb l'alumnat ens permetrà treballar amb ells molt conceptes i gaudir amb ells de l'experiència de descobrir nous aprenentatges. A més, gràcies al l'àlbum, he pogut parlar amb ells i elles de temes considerats difícils o, fins i tot tabús, els quals seria més complicat parlar sense cap context ni referències.

Finalment, el complicat món de les normes APA. Ha sigut una feina tediosa que mai havia realitzat i ha sigut prou frustrant fer-la. No és que siguen complicades, sinó difícils de conèixer totes i aplicar-les correctament. Però, tanmateix, ara he après una tècnica de treball intel·lectual que m'obri altres portes per comunicar el que faré com a mestra.

Com a punt molt positiu, destacaria la realització de totes les tutories en forma de seminari col·lectiu, de forma que ens hem pogut ajudar entre nosaltres i hem funcionat com un equip, mantenint un treball solidari, generós i compartint la informació. A més, una de les sessions dels seminaris que vam mantindre al llarg de les 30 hores de treball que hem compartit es va dedicar de manera monogràfica al apropament del llenguatge de la il·lustració, el qual va ser impartit per

una artista plàstica i es van treballar tots els àlbums tenint la possibilitat d'apropar-nos d'altra manera a la il·lustració. Ens va aportar un llenguatge tècnic del que no disposàvem i ens va ajudar a conèixer els nostres propis referents intertextuals artístics des dels contextos de cada membre del seminari, des de la interacció dialògica.

Així doncs, després de realitzar aquest TFG, sent que he après moltíssimes coses sobre la LIJ i com treballar-la. Vaig començar a descobrir aquest món durant les assignatures de didàctica de la llengua i la literatura del grau i he acabat d'endinsar-me més profundament en ell amb aquest treball. Em veig més preparada i capacitada, com a mestra, ha poder elegir bons llibres i treballar-los amb l'alumnat d'una manera eficient i correcta.

Ha sigut una feina costosa, difícil, amb molts de dubtes i amb moltes angoixes però, que un cop finalitzada i veient el resultat, em proporciona una sensació molt satisfactòria i d'alegria pel treball realitzat. Jo estic orgullosa del treball que he realitzat i de tots els coneixements que he adquirit i que m'emporto per al meu llarg (espero) camí com a mestra.

8. Bibliografia i fonts consultades

AMNISTÍA INTERNACIONAL. (2018). "Mentiras y medias verdades sobre las personas migrantes". 7 de febrer.

URL: <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/blog/historia/articulo/mentiras-y-medias-verdades-sobre-las-personas-refugiadas-y-migrantes/>

DURÁN, Teresa. (1988). "Del abecedario al àlbum ilustrado". *Cuadernos de Literatura infantil y juvenil*, 5, 19-25.

URL: <https://prensahistorica.mcu.es/en/consulta/registro.cmd?id=1010784>

EUROPA Press. (2014). "Cerca de 2.000 inmigrantes han entrado en Melilla saltando la valla este año". *Europa Press social*, 22 d'Octubre.

URL: <https://www.europapress.es/epsocial/derechos-humanos/noticia-cerca-2000-inmigrantes-entrado-melilla-saltando-valla-ano-doble-2013-20141022182722.html>

LLORCA, Álvaro. (2018). "Las cifras de la immigració irregular en España, lejos de los "millones" que menciona Casado". *Periòdic El País*, 30 de juliol.

URL: https://verne.elpais.com/verne/2018/07/30/articulo/1532946223_844070.html

MARTÍN, María. (2018). "La llegada de inmigrantes bate su récord en España". *Periòdic El País*, 4 d'Octubre.

URL: https://elpais.com/politica/2018/10/03/actualidad/1538568850_790110.html

MARTÍNEZ Zamora, Annabel. (2014). "El àlbum como herramienta pedagògica: propuesta para la mejora de la identidad personal" (Tesis de grau de La universitat internacional de La Rioja).

URL: <https://reunir.unir.net/bitstream/handle/123456789/2265/Martinez-Zamora.pdf?sequence=1>

NEBREDA, Ana. (2015). *Libroabrazo*. 1 de setembre.

URL: <https://biblioabrazo.wordpress.com/2015/09/01/el-libro-album-cinco-preguntas-directas/>

OLIVÉ, Dolors. (2011). "L'àlbum il·lustrat com a eina educativa per al desenvolupament lector i emocional dels lectors novells". (Tesis de postgrau de la Universitat de Barcelona).

URL: http://segarra.com/wp-content/uploads/2014/03/dolors_olive_treball_fi_master_def.pdf

PONIATOWSKA, Elena. (2011). "La migración vista por los niños, pintada en papel amate". *La jornada*, 4 de decembre.

URL: <https://www.jornada.com.mx/2011/12/04/cultura/a04a1cul>

ROSETO, José. (2010). "Las cinco relaciones dialògica entre el texto y la imagen dentro del àlbum ilustrado".

URL: http://www.annimate.com/ilustradorescolombianos/documentos/doc/LAS_CINCO_RELACIONES_DIA_LOGICAS-JOSE%20ROSETO.pdf

SANMARTÍN, Olga. (2018). "La llegada de inmigrantes a España aumenta y hace crecer la población por segundo año consecutivo". *Periòdic El Mundo*, 25 de juny de 2018.

URL: <https://www.elmundo.es/espana/2018/06/25/5b30be1dca4741905f8b465e.html>

SIMÓN, Pedro. (2015). "El niño de la playa". *Periòdic El Mundo*, 2 de setembre.

URL: <https://www.elmundo.es/internacional/2015/09/02/55e7209646163fb77b8b459b.html>

Taller de Animación a la lectura del FCE. (1995). "Cómo acercarse a un libro de imágenes". *Espacios para la lectura*, 1, 36-40.

TEJERINA, Isabel. (s/a). "Literatura infantil y formación de un nuevo maestro". *Universitat de Cantabria*.

URL: http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/literatura-infantil-y-formacin-de-un-nuevo-maestro-0/html/003f3304-82b2-11df-acc7-002185ce6064_2.html

9. Annexos

Annex 1. Anàlisi de l'àlbum "Pies Sucios".

IL-LUSTRACIÓ	TEXT
	<p>PIES SUCIOS</p> <p>Koldo Izagirre Antton Olariaga Takatuka</p>
ANÀLISI	
<p>Mirant la portada, el primer que destaca, és el color intens del fons. És d'un color verd engroguit molt vistós, que contrasta amb la pell fosca de la protagonista, Pies Sucios. Aquest color representa la part del parc a la què està jugant i divertint-se. En el dibuix apareixen només les cames de Pies Sucios i se'ns mostra que està jugant al sambori. No apareix de cos sencer perquè tampoc li arribarem a veure mai el rostre i no sabem com és. A més, l'important en aquest moment no és la protagonista, sinó el joc al què juga cada vesprada mentre observa als immigrants. Les seves cames, igual que el fons verd, apareixen pintades en pintures temperes i es poden observar clarament les brotxades que l'il·lustrador ha fet. Utilitza també molts colors per tal de fer les ombres i llums i els traços són molt irregulars, sense línies rectes, amb un acabat orgànic. Es veu també com el joc se l'ha dibuixat ella mateixa, sense necessitar res més que una pedra i pintar el terra. Destaca també que Pies Sucios no porta sabates i hi juga tranquil·lament descalça.</p> <p>Al fons, en forma corba, podem veure com hi ha algunes cases a la part llunyana. També es visualitzen dues ombres de persones, que són a qui ella sempre observa sense que ho sàpiguen.</p> <p>Les lletres del títol també segueixen aquest estil desperfecte i "fet a mà", per a no trencar amb l'estètica de tot l'àlbum.</p>	

REFERÈNCIES

“El sambori” és un joc popular procedent de Xile, però que és, pràcticament, conegut arreu del món. És un joc simple al qual no necessites res per a poder jugar: només dibuixar-ho a terra i una pedra. Es juga des de ben petits amb els nens i les nenes donat que els ajuda a treballar la flexibilitat, l'equilibri i la força.

Hi ha moltes maneres de dibuixar el sambori i, depenen a quina zona ens trobem, fan d'una manera o una altra la distribució de les caselles. Aquí mostro algunes exemples:

A la nostra província de Castelló es juga des de fa més d'un segle i és un joc tradicional.

IL·LUSTRACIÓ

ANÀLISI

En el cas de les guardes portades, les cames de Pies Sucios i el joc del sambori apareixen sobre un fons roig potent. Novament, l'autor remarca aquesta pràctica i com Pies Sucios està jugant, mostrant que la seva aparença no és important, però si ho és el fet que està jugant, aliena a tot el que passa al seu voltant, mentre observa. En aquestes ocasions no apareix Pies Sucios, sinó la seva ombra.

Igual que a la portada, les línies sempre són desiguals i desperfectes, amb un acabat orgànic.

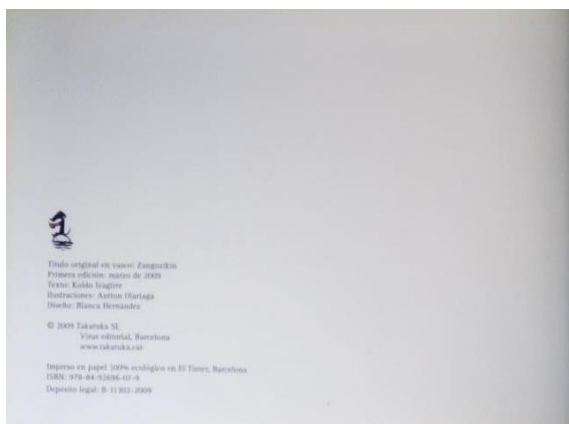
Les guardes portades de l'àlbum són exactament iguals la del principi (la de l'esquerra) i la del final (la de la dreta), però col·locades a la inversa. Aquest fet remarca la necessitat de l'autor de dir en quin punt es comença a llegir i, després d'haver-nos contat tota la història, en quin punt s'acaba de llegir, donat que podem veure com les il·lustracions estan col·locades en el sentit en què llegim, d'esquerra a dreta.

REFERÈNCIES

El color vermell granat, segons el psicòleg Oscar Castillero (2018)⁴, pot reflectir violència, agressivitat o perill, com ve podríem pensar que es senten els immigrants que parlen per telèfon. Però, al mateix temps, es vincula a l'energia i al poder, a la vitalitat, dinamisme, bona salut, felicitat o diversió, sentiments que pensem que sent Pies Sucios, donat que sempre se la mostra jugant i inventant-se històries amb les converses que escolta dels immigrants.

⁴ CASTILLERO, Oscar. *Psicología y mente*. Font: <https://psicologiaymente.com/psicologia/que-significa-color-rojo>

IL·LUSTRACIÓ**TEXT**

Títulu original en vasco: Zangozikin

Primera edición: marzo de 2009

Texto: Koldo Izaguirre

Ilustraciones: Antton Olariaga

Diseño: Blanca Hernández

2009. Takatuka S.L.

Virus editorial, Barcelona

www.takatuka.cat

Impreso en papel 100% ecológico en El Tinter,
 Barcelona

ISBN: 978-84-92696-07-9

Depósito legal: B-11302-2009

PIES SUCIOS

Koldo Izaguirre

Antton Olariaga

Takatuka

ANÀLISI

En aquesta pàgina apareixen les dades de l'àlbum, com el títol original, el qual és en eusquera *Zangozikin*, donat que l'autor és basc; quan es va fer la primera edició (2009), de qui és el text (Koldo Izaguirre), les il·lustracions (Antton Olariaga) i el disseny (Blanca Hernández), entre altres dades. Apareix un dibuix, que és el icona de l'editorial.

En la portada interior de l'àlbum és el primer cop que veiem a Pies Sucios de cos sencer. Novament, no veiem la seva aparença real, donat que no és una il·lustració realista, sinó que el dibuix està fet en temperes. Es veu perfectament la silueta de la protagonista, però el dibuix es mostren com brotxades irregulars en tons blaus i blancs.

REFERÈNCIES

Icona de l'editorial "Takatuka".

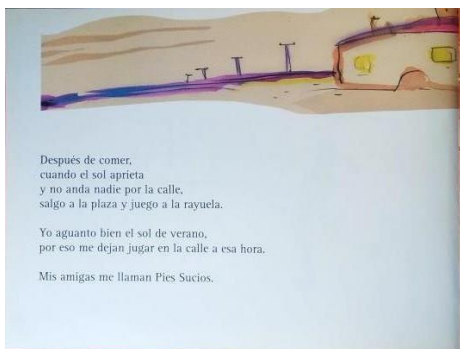

Segons el psicòleg Oscar Castellero (2018)⁵, els tons blaus representen puresa i innocència, fet que descriu a Pies Sucios, i el blanc, delicadesa. Ella és simplement un infant que està jugant al parc, mentre inventa i imagina històries de les converses que sent, però sense tindre preocupacions més enllà de les pròpies dels nens/es.

Azul	Pizarra	Cielo	Marino
Índigo	Cobalto	Verde azulado	Oceano
Pavo real	Celeste	Cerúleo	Lapislázuli
Abeto	Piedra	Egeo	Baya
Vaquero	Almirante	Zafiro	Ártico

⁵ CASTILLERO, Oscar. *Psicología y mente*. Font: <https://psicologiymente.com/psicologia/que-significa-el-azul>

IL·LUSTRACIÓ

Después de comer,
cuando el sol aprieta
y no anda nadie por la calle,
salgo a la plaza y juego a la rayuela.

Yo aguanto bien el sol de verano,
por eso me dejan jugar en la calle a esa hora.

Mis amigas me llaman Pies Sucios.

TEXT

Después de comer,
cuando el sol aprieta
y no anda nadie por la calle,
salgo a la plaza y juego a la rayuela.

Yo aguanto bien el sol de verano,
por eso me dejan jugar en la calle a esa hora.

Mis amigas me llaman Pies Sucios.

ANÀLISI

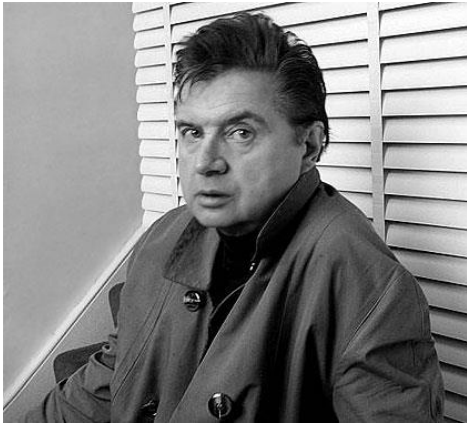
En la primera il·lustració del llibre-àlbum (imatge de dalt) apareix el poblat al qual viu Pies Sucios. Es veu en un fons marró, color terra. Hi ha una petita casa, rodejada per un descampat junt els pals de la llum. L'horitzó es mostra lila i amb pocs núvols. Es mostren les llums enceses de la casa, com si s'estigués fent de dia. Aquesta il·lustració, seguint l'ordre de lectura (d'esquerra a dreta) comença amb uns dibuixos fins i petits, com ho són els núvols o la línia de l'horitzó, i va engrandint-se amb la casa, de manera que el recorregut que fa la vista és gradual i ens porta fins a la il·lustració gran de la següent pàgina (la imatge de baix). La direcció que Pies Sucios segueix quan juga al sambori ens guia cap a la pàgina anterior novament, on es troba el text. D'aquesta manera, ens marca l'ordre de lectura, guiant-nos cap al text per tal de llegir-lo, tal i com vaig aprendre al seminari d'il·lustració.

Novament a la il·lustració surt la mateixa imatge que a la portada: es mostren les cames de Pies Sucios jugant al sambori. Aquest cop pareix que porta sabates i al fons es veuen només cinc arbres i unes cases en petit, a la dreta. Amb aquesta imatge, Pies Sucios s'està presentant a nosaltres.

Les línies són molt definides al fons i als arbres, mentre que Pies Sucios està dibuixada amb la marca de les brotxes, en tons taronja, i mostrant el moviment que fa mentre juga i salta.

REFERÈNCIES

Pels colors que s'utilitzen en aquestes il·lustracions, podem veure una certa semblança amb l'autor Francis Bacon. Ambdós coincideixen en els nivells cromàtics de les seues obres, utilitzant molt els tons rogencs, morat i els contrastos. A més, utilitza també el *collage* digital amb la superposició.

Francis Bacon⁶ (Dublín, Irlanda, 28 d'octubre de 1909- Madrid, Espanya, 28 de abril de 1992) fou un pintor d'estil figuratiu idiosincràtic, caracteritzat per utilitzar la deformació pictòrica i una gran ambigüitat amb el pla intencional.

Des de l'esquerra, 'Pope' (1992), 'Pope' (1979), 'Pope' (1991), dibuixos de Francis Bacon. COLECCIÓ CRISTIANO LOVATELLI RAVARINO⁷

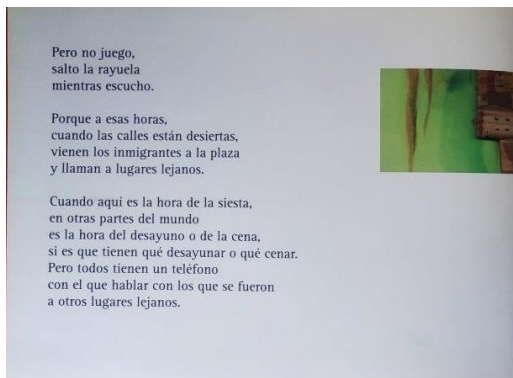
En aquesta obra podem veure moltes semblances amb la il·lustració d'Olariaga, donat que els colors són de la mateixa escala cromàtica, a la vegada que la imatge principal té un acabat molt orgànic, que contrasta amb les línies rectes i els fons plans que hi ha al darrere. Així doncs, també utilitza la tècnica del *collage*.

⁶ URL: [https://es.wikipedia.org/wiki/Francis_Bacon_\(pintor\)](https://es.wikipedia.org/wiki/Francis_Bacon_(pintor))

⁷ URL: https://elpais.com/cultura/2017/11/10/actualidad/1510345472_185771.html

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

Pero no juego,
salto a la rayuela
mientras escucho.

Porque a esas horas,
cuando las calles están desiertas,
vienen los inmigrantes a la plaza
y llaman a lugares lejanos.

Cuando aquí es la hora de la siesta,
en otras partes del mundo
es la hora del desayuno o de la cena,
si es que tienen qué desayunar o qué cenar.
Pero todos tienen un teléfono
con el que hablar con los que se fueron
a otro lugares lejanos.

ANÀLISI

Com que és l' hora forta del dia, les il·lustracions són de colors vius, amb un fons de color groc molt intens, com si fos pels raigs del Sol que hi cauen.

En aquesta il·lustració apareixen tots els personatges que aniran apareixent al llarg de la història, com si estiguessin presentant-nos-els. És una imatge molt orgànica, que no té traços rectes ni precisos, donat que és molt gestual.

Com hem estat observant anteriorment, Pies Sucios no apareix definida, sinó que hi és la seva silueta i amb tons blaus, com eixia a la portada. La ubicació en què es troba no té cap significat, sinó que simplement apareix per a deixar constància que ella forma part de la història i te'l seu paper en ella.

A diferència de la resta de personatges, aquests apareixen dibuixats bé i definits. Ells ixen a un cantó de la pàgina i són tots els protagonistes de les històries que pròximament escoltarà Pies Sucios mentre juga. Que estiguen situats a aquesta part de la pàgina, dóna la sensació que tots estan arribant al mateix moment. Com diu al text, *“porque a esas horas, cuando las calles están desiertas, vienen los inmigrantes a la plaza y llaman a lugares lejanos”*, tots arriben a la mateixa hora i tots segueixen els mateixos patrons d'actuació. Alguns apareixen dibuixats i pintats

amb pintures temperes i es poden observar clarament les pinzellades i els traços, així com les seves cares. D'altres són només petits esborranys amb una sola línia i un color. Al mig de la il·lustració apareix, com sempre, el sambori amb la pedra, simbolitzant que Pies Sucios està jugant en ella, donat que la seva ombra torna a aparèixer jugant al joc. Aquest dibuix apareix superposat sobre ell mateix, sempre amb traços irregulars i imperfectes. Al costat del joc, s'hi veuen les siluetes, també senzilles i a una sola línia, de les cases i els carrers, pintats en aquarel·les. Un cop més, utilitza el col·lage superposant les figures unes sobre les altres.

Per sobre dels personatges hi ha petits retalls de formes geomètriques, com triangles, cercles i rectangles, que apareixen per sobre de les cares aleatòriament. Aquests elements imiten l'estil "pop art", i l'autor els utilitza per a emmarcar les imatges principals i que sapiguem on hem de centrar la nostra vista. En aquest cas, senyala als personatges.

Podem observar com el text i la imatge interactuen per tal de donar significat a la història, donat que observem com tots els immigrants arriben per la mateixa part i a la mateixa hora. Sabem que als seues països no tenien una vida fàcil perquè degueren perdre els seus oficis, les cases o no els quedava res per a sobreviure per les circumstàncies que allí estaven vivint, donat que al text especifica "*si es que tienen algo que desayunar o qué cenar*". Així doncs, podem pensar que van deixar el seu país per tal de buscar un futur millor per les circumstàncies de la vida i no per gust, donat que ningú ho deixa tot per tal d'anar a un lloc pitjor. És per aquest motiu que van marxar cap a un altre país, encara que s'han adonat que no tot és tan bonic com ix a la televisió, o no és que a la resta de països tot funcione bé.

Aquí es mostra de com els triangles senyalen cap on hem de guiar la nostra vista. A més, es veu la direcció que tots els personatges estan seguint.

REFERÈNCIES

L'art pop⁸ és procedent del Regne Unit de mitjans del segle XX i es caracteritza per la repetició dels elements i els colors amb tons forts i vius. També va tindre un fort apogeu a moltes altres parts del món, com Sud-Amèrica. Aquest es caracteritzaven pel compromís social de denuncia de les seves obres. Alguns dels artistes més rellevants d'aquest moviment van ser Antonio Berni⁸ (Rosario, 14 de maig de 1905 - Buenos Aires, 13 d'Octubre de 1981), va ser un pintor, gravador i muralista argentí.

A les seves obres incloïa una galeria de personatges, entre els qual destacaven Juanito Laguna i Ramona Montiel, representants dels sectors més baixos i oblidats del país, com es mostra en les següents il·lustracions.

Un altre artista rellevant fou Octavio Blasi (Córdoba, Argentina, 1960), qui viu i treballa a Ivry-sur-Seine (França). Les seves obres estna marcades per un humor irreverent, amb imatges fragmentades i peces guixudes de fusta a la tela.

⁸ Wikipedia. URL: https://es.wikipedia.org/wiki/Antonio_Berni

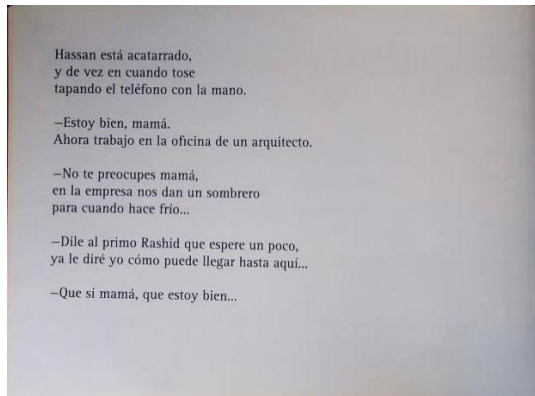
En aquesta obra que mostro a continuació, apareix un Mickey Mouse verd clavat sobre la creu amb l'etiqueta de "Christie" on trobariem les lletres INRI ("Iesus Nazarenus, Rex Iudaeorum", que vol dir "Jesús el Natzaret, Rei dels Jueus"). El art pop és una tècnica molt comú entre els sudamericans per tal de criticar el materialisme de la cultura de masses nord-americana.⁹

---

⁹ Referents. Octavio Blasi. URL: <https://aulavirtual.uji.es/mod/forum/discuss.php?d=848702>

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

Hassan está acatarrado,
y de vez en cuando tose
tapando el teléfono con la mano.

- Estoy bien, mamá.
Ahora trabajo en la oficina de un arquitecto.
- No te preocupes, mamá,
en la empresa nos dan un sombrero
para cuando hace frío...
- Dile al primo Rashid que espere un poco,
ya le diré yo cómo puede llegar hasta
aquí...
- Que sí mamá, que estoy bien...

ANÀLISI

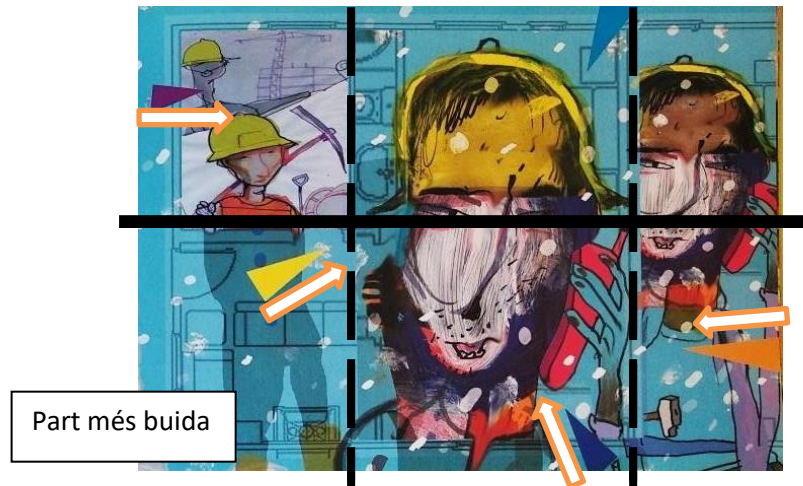
El primer personatge de qui parla Pies Sucios és Hassan. La il·lustració del fons és un plànol d'una casa, donat que segons li diu ell a la seva mare per telèfon "*ahora trabajo en la oficina de un arquitecto*". No obstant això, la petita il·lustració que hi ha dalt a l'esquerra ens el mostra a ell amb el pic i una grua, posat que no treballa a un despatx d'arquitecte, sinó a l'obra.

El fons és nevat i amb tons blaus clars, per a donat més sensació de fred. És a dir, que treballa a l'obra al carrer i fa molt de fred, de manera que no tot és tan bonic com li ho conta als familiars per telèfon. A més, per a tranquil·litzar-la li diu que "*en la empresa nos dan un sombrero para cuando hace frío*"; malgrat això, veiem que el que realment porta no és un barret calent, sinó un casc de protecció per a treballar. Finalment, no vol que el seu cosí vingui cap al país on està ell, donat que veuria que no tot va tan bé com ell ho compta, o que no està guanyant i triomfant tant com diu, tan sols treballa del que pot i per a sobreviure. És a dir, el que conta per telèfon és ficció i la imatge mostra la realitat de la seua vida quotidiana.

El fons recte i pla del mapa contrasta amb la figura central que és orgànica i nerviosa, per tal de destacar. A més, per la ubicació dels dibuixos, la il·lustració es divideix en 3 espais diferenciats, els quals podem veure gràcies a les línies verticals que tallen la imatge, tal i com aprenguérem al seminari del TFG monogràfic del llenguatge de la il·lustració. Al mateix temps, aquests tres espais

estan dividits en dos espais cadascuna, amb l'horitzontal. Aquestes divisions provoquen una estructuració de la il·lustració, per tal que puguem veure-la sense aclaparar-nos, donat que una d'elles apareix més buida.

Altre cop, els triangles escampats per tota la il·lustració estan tots senyalant cap a la figura central, per tal d'emmarcar-la.

REFERÈNCIES

Els noms dels personatges ens poden ajudar a identificar la procedència de cadascun d'ells o intentar conèixer les seves circumstàncies.

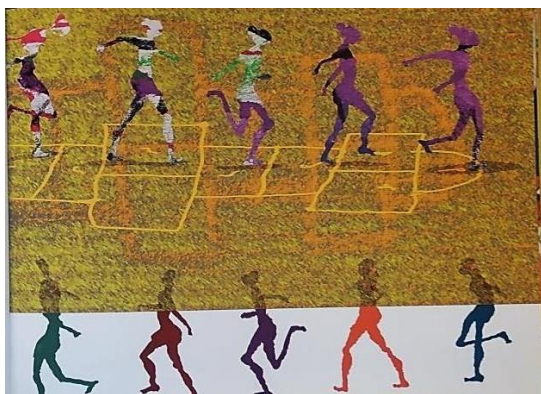
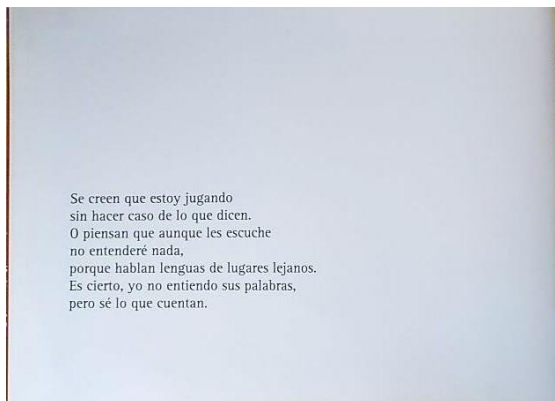
En aquest cas, tant "Hassan" com "Rashid" són noms propis masculins d'origen àrab¹⁰, els quals són noms molt populars d'aquesta cultura, donat que "Hassan" és el nom del nét del profeta Mahoma (fundador de l'islam) i Rashid es considerat "el que professa la fe vertadera".

Per la seva popularitat, són noms que es troben a moltes zones, per la qual cosa no podem saber la seva procedència exacta.

¹⁰ Wikipedia. URL: [https://es.wikipedia.org/wiki/Hassan_\(nombre\)](https://es.wikipedia.org/wiki/Hassan_(nombre))

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

Se creen que estoy jugando
sin hacer caso de lo que dicen.
O piensan que aunque les escuche
no entenderé nada,
porque hablan lenguas de lugares lejanos.
Es cierto, yo no entiendo sus palabras,
pero se lo que cuentan.

ANÀLISI

En aquesta imatge, l'il·lustrador juga amb la superposició dels elements. Seguint amb el col·lage digital, utilitza una imatge més realista, com ho és la gespa, per tal d'inserir-hi els dibuixos de Pies Sucios.

Aquest cop, per tal de donar-li dinamisme a la il·lustració, utilitza diferents tècniques per a representar el mateix dibuix: a les siluetes de dalt mostra el procés i recorregut que Pies Sucios fa quan està jugant al sambori, mostrant el moviment. A les siluetes de baix ho representa amb colors llisos, com si tornes corrents cap al principi per poder tornar a jugar. A més, aquesta ubicació dels elements, ens marca el recorregut que hem de fer per tal de llegir i interpretar la imatge. Començarem "jugant", per tal de tornar al principi cap al text i llegir el que posa.

Pies Sucios reflexiona que, encara que no entén el que la gent estan dient, ella sap que el que diuen no és la realitat. Sap que tots segueixen el mateix patró, perquè la vida fora del teu país no és fàcil. Tots han marxat per tal de buscar una vida millor, l'anomenat paradís promès com senyala Enrique Diez (s/f:20)¹¹, encara que l'únic que coneixen de les altres zones del món és el que

¹¹ DIEZ, Enrique. (s/f). "Educación intercultural". (Manual de grau de la Universitat de la facultat d'Educació de León).

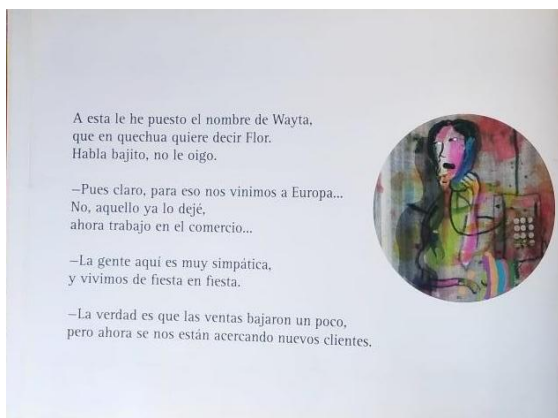
URL:<file:///C:/Users/merif/Desktop/TFG/textos%20Consol/EDUCACI%C3%93N%20INTERCULTURAL%20Manual%20d>

veuen per la televisió o allò els han contat i que, probablement com ells estan fent, el que els varen contar no era el que la realitat reflectia. Ningú compta que està malament per tal de no preocupar als seus familiars que estan lluny. Aquest fet provoca que molta més gent vulgui venir i tindre una vida més digna, però tots es troben amb la mateixa problemàtica.

Aquí es mostra clarament el recorregut que fa la protagonista i que fem nosaltres amb la vista.

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

A esta le he puesto el nombre de Wayta,
que en quechua quiere decir Flor.

Habla bajito, no le oigo.

- Pues claro, para eso nos vinimos a Europa...
No, aquello ya lo dejé,
ahora trabajo en el comercio...
- La gente aquí es muy simpática,
y vivimos de fiesta en fiesta.
- La verdad es que las ventas bajaron un poco,
pero ahora se nos están acercando nuevos
clientes.

ANÀLISI

En aquesta il·lustració se'ns mostra un fons gris molt orgànic sobre el qual hi ha dibuixada amb tinta la silueta d'una dona amb el seu nadó, sobre la que s'han afegit les taques de color. Pel voltant de la imatge principal, hi ha una superposició d'imatges més petites en forma de col·lage, les quals mostren el que està passant a l'espai simultàniament: els nens a les atraccions aixecant els braços a la muntanya russa i la policia arrestant una dona.

Aquelles imatges més positives i plenes de vida apareixen amb colors més clars i vius, com la del nen a l'atracció, mentre que la de la dona arrestada és més trista, per la qual cosa ix amb colors més foscos i apagats. També apareix la silueta de Pies Sucios en color negre, per tal de mostrar que no és el més rellevant de la situació, però que sempre hi és allí.

A la vegada, els triangles ens van senyalant a les diferents imatges, per tal de mostrar que hem de mirar-les totes i en quin ordre fer-ho, al mateix temps que formen una figura circular emmarcant la figura principal. També el bicolor del fons, de manera circular, ens mostra aquest camí. Curiosament destaca com, a la imatge inserida del nen a l'atracció, li ha afegit el color blanc del fons, per tal que veiguem aquesta transició en forma circular del fons, i que la imatge inserida no talle amb aquest efecte.

Per la part superior hi apareixen diferents dibuixos del Sol, per tal d'intentar aportar llum i vitalitat a la

imatge, cosa que falta per la tragèdia que s'està vivint: mentre que la dona diu als seus familiars que "*vivimos de fiesta en fiesta*" veiem que el que realment ocorre és que treballen en aquestes festes amb la venda ambulat de productes, segurament de manera il·legal, amb la constant por i tensió que aparegui la policia per tal de detenir-los o llevar-los-ho tot. Es pot detectar aquesta situació per l'aparença de la dona o la cara de por que aquesta reflecteix. I aquí podríem parlar del problema de les persones indocumentades. Per si aquests no tinguessin prou amb tot el que els ha tocat viure, quan aconseguen arribar al país que volen anar, no tenen papers i no poden dur una vida més tranquil·la. Això provoca que a l'hora de buscar feina per tal de poder tindre diners i sobreviure, no els en donen o els exploten per no estar documentats al país, de manera que han de treballar del que puguen i de manera il·legal per tal de poder tirar endavant.

Aquí es pot veure l'efecte que els triangles provoquen en la imatge i com ens condueix a una vista circular de la imatge.

REFERÈNCIES

Aquest estil de dibuix utilitzant la línia per tal de fer esbossos a pastís per a, posteriorment, afegir el color amb pintura olia és característic d'Edgar Degas⁹ (París, 19 de juliol de 1834 – París, 27 de setembre de 1917) que fou considerat un dels fundadors de l'impressionisme. Fou destacat per la seva excel·lent captació de les sensacions de la vida i el moviment, com en aquesta obra "*Bailarina*" (1834-1917) exposada al *Palais Brongniart*, a París¹², en la què podem veure l'esbós a pastís.

¹² ARS Magazine. URL: <https://arsmagazine.com/arranca-la-26-edicion-del-salon-del-dibujo-de-paris/>

A més, pel que diu Pies Sucios, la protagonista d'aquesta història parla quechua. El quechua és l'idioma dels inques i s'utilitza, majoritàriament, a Sud-amèrica abarçant els territoris actuals d'Ecuador, Perú i Bolívia¹³.

Per la vestimenta que porta la protagonista podem observar que, de totes aquestes zones, ella és procedent de Perú, donat que porta el vestít típic d'allí, amb el mantell sobre els muscles, la falda amb motius geomètrics i el barret, com es veu a aquesta imatge.

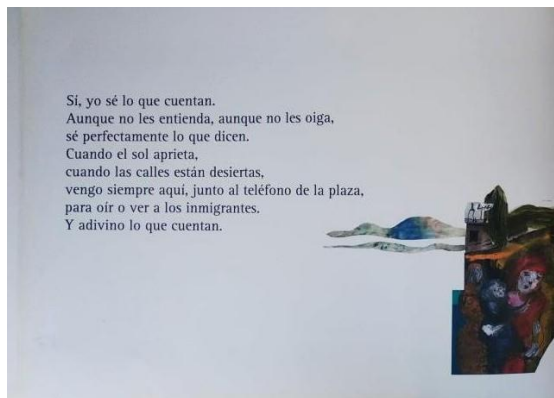

Vestit típic de Perú. www.trajetipico.com¹⁴

¹³ Bolet Machu Picchu. URL: <https://www.boletomachupicchu.com/quechua-idioma-de-los-incas/>

¹⁴ Vestits típics de Perú. URL: <https://www.trajetipico.com/p177-peru/>

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

Sí, yo sé lo que cuentan.
Aunque no les entienda, aunque no les oiga,
sé perfectamente lo que dicen.
Cuando el sol aprieta,
cuando las calles están desiertas,
vengo siempre aquí, junto al teléfono de la plaza,
para oír o ver a los inmigrantes.
Y adivino lo que cuentan.

ANÀLISI

En la il·lustració veiem un fons molt gris, amb algunes cases al fons dibuixades amb una sola línia negra. Amb una mica de color hi ha els arbres i el mar, un element a cada punta de la il·lustració, per tal d'equilibrar-la, fet que, gràcies al seminari que vam poder gaudir, vaig aprendre a llegir les il·lustracions i vaig ser capaç d'observar. També els núvols tenen color, els quals es troben a tota la part superior de la il·lustració. Superposat a tots aquests elements hi ha l'ombra de Pies Sucios jugant al sambori, dibuixada amb guix blanc.

La petita il·lustració que es veu a la pàgina anterior és d'uns colors més foscos i apagats, per tal de remarcar la tristesa d'haver d'anar-se'n de casa amb els nens.

En aquesta il·lustració s'observa una diagonal inversa a la direcció en la qual llegiríem un text, donat que puja cap a la part superior dreta, per tal de compensar el text que es troba a la part de l'esquerra.

Això provoca que el primer cop de vista que donem ens dirigeixi a les imatges del centre. Posteriorment, seguim la diagonal cap amunt, fet que marca el terra, per a, finalment, tornar cap arrere per la guia que ens fan els núvols. En aquest camí cap arrere ens trobem el text i és quan, després de tot, ens adonem de la seva existència i el llegim. És una lectura circular.

A més, al centre de la il·lustració hi ha la superposició d'un retall d'una imatge digitalitzada i col·locada damunt, formant un altre col·lage. En aquest cas podem observar que el gramatge d'aquest paper és molt diferent, donat que és un paper per a pintar amb aquarel·les. Així doncs, podem observar el contrast entre el color i la línia en ell. S'utilitza una tècnica mixta per tal de fer aquesta il·lustració.

Pel que fa al text, Pies Sucios segueix afirmant que ella entén als immigrants que van a parlar a la plaça i sap el que conten a les seves famílies.

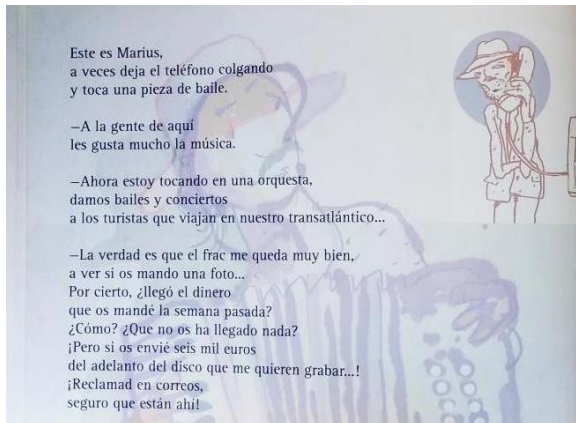
Es veu com la diagonal llarga és la principal, la qual es dirigeix cap a la part superior dreta. A més, es destaca també la imatge inserida digitalment amb un paper de gramatge diferent.

REFERÈNCIES

Pies Sucios, realment, no entén res del que els immigrants estan contant-los a les seves famílies donat que no parla el mateix idioma que ells i elles, sinó que ho dedueix tot. Aquest fet és quelcom que a tothom ens ha pogut passar, donat que quan escoltem a algú parlar en un idioma que no coneixem, deduïm, o creiem que deduïm, el que diuen per la seva manera d'entonar les frases i paraules o per la forma de gesticular. Així doncs, podem arribar a comprendre el que expliquen i, com fa Pies Sucios, veure que la realitat no és la que estan contant.

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

Este es Marius,
a veces deja el teléfono colgando
y toca una pieza de baile.

- A la gente de aquí
les gusta mucho la música.
- Ahora estoy tocando en una orquesta,
damos bailes y conciertos
a los turistas que viajan en nuestro
transatlántico...
- La verdad es que el frac me queda muy
bien,
a ver si os mando una foto...
Por cierto, ¿llegó el dinero
que os mandé la semana pasada?
¿Cómo? ¿Que no os ha llegado nada?
¡Pero si os envié seis mil euros
del adelanto del disco que me quieren
grabar...!
¡Reclamad en correos,
seguro que están ahí!

ANÀLISI

Ara ens presenta a Marius. Com que ell explica que és músic a un transatlàntic, se'l presenta a prop del mar, on es suposa que treballa. Es pot observar al fons el mar, els vaixells i algunes gavines. No obstant això, apareix amb uns colors grisencs, per la tristesa de la realitat de l'escena.

En aquesta il·lustració altre cop veiem com la composició està dividida en diferents espais. En aquest cas, en 4 imatges diferents, dintre del que s'està representant. Els talls es veuen clarament amb l'horitzó i la línia vertical produïda per la diferència dels colors. D'una banda veiem la part esquerra amb colors més freds i clars, mentre que la dreta hi és amb colors amb tonalitats més càlides, com ho és el verd i la presència del taronja. No obstant això, donat que els colors càlids destaquen més, hi apareix el quadre roig superposat en forma de col·lage a la resta d'elements per a cridar l'atenció, tot respectant sempre els talls que divideix la imatge. Així ens mostra l'il·lustrador

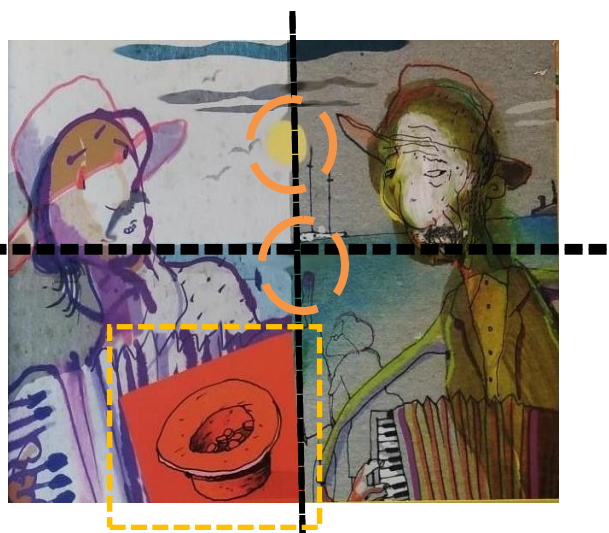
com, encara que el personatge digui *“Ahora estoy tocando en una orquesta, damos bailes y conciertos a los turistas que viajan en nuestro transatlántico”*, veiem com el que realment fa és tocar on pot i posant el barret per tal que li donen algunes monedes.

Encara que els espais estan dividits, intenta unir-les a poc a poc amb alguns trossos difuminats, com ocorre amb el Sol o el mar. L'il·lustrador intenta que ambdues parts es mesclen i s'impregnen l'una de l'altra. Això provoca que, tot i que són espais diferenciats, ens adonem que estan representant el mateix.

La tècnica que utilitza en aquesta composició és pintura tempera i digitalitzada, donat que veiem un acabat molt orgànic i s'observen les brotxes que ha fet. Tan mateix, per damunt, es veu la línia de tinta, fet que dóna forma al que hi ha al fons. A més, les imatges del fons, com ho són la parella d'ancians, apareixen només amb una sola línia, per a no llevar protagonisme a allò que es vol destacar. En algunes ocasions, també podríem dir que hi ha la presència de retolador.

Encara que el protagonista diu que treballa a un transatlàntic, veiem per les il·lustracions que treballa tocant música al carrer. Per tant, podem saber que el que diu als seus familiars (*“¿llegó el dinero que os mandé? [...] del adelanto del disco que me quieren grabar”*) és mentida, per la qual cosa els diners no s'han perdut a cap lloc, sinó que mai els ha tingut i tan sols ho diu perquè se sentin orgullosos d'ell.

S'observa com la imatge es pot dividir fàcilment en 4 espais diferenciats i, com a la vegada, la superposició del quadre roig no supera dites separacions. A més, com el Sol i el mar estan difuminats per tal d'unir les imatges.

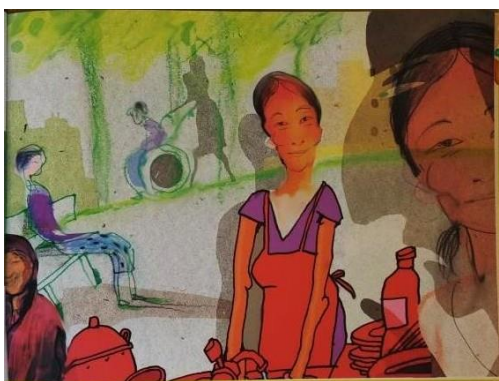
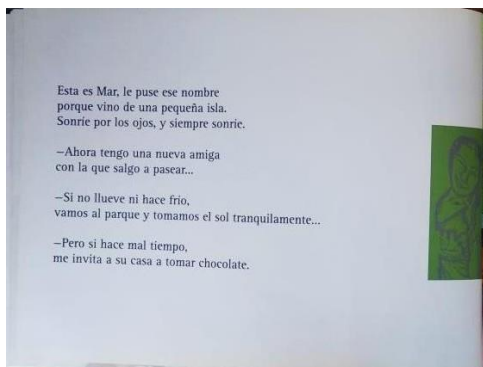
REFERÈNCIES

Pel nom del protagonista podem saber d'on és precedent. Marius és un nom italià, que en català té la seva traducció a Mario. Aquest és molt utilitzat per Europa i la part nord d'Àfrica¹⁵.

---

¹⁵ Procedència del nom "Marius". URL: <https://es.geneanet.org/nombre/Marius>

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

Esta es Mar, le puse ese nombre porque vino de una pequeña isla. Sonríe por los ojos, y siempre sonrío.

- Ahora tengo una nueva amiga con la que salgo a pasear...
- Si no llueve ni hace frío, Vamos al parque y tomamos el sol tranquilamente...
- Pero si hace mal tiempo, me invita a su casa a tomar chocolate.

ANÀLISI

En aquesta il·lustració ens presenta a Mar. Ella presenta la seva vida als familiars com que ix a passejar o pren xocolate amb la seva amiga; no obstant això, les il·lustracions ens mostren coses molt diferents. Podem observar a la il·lustració com està netejant els plats i fens les feines de la llar, a la vegada que també passeja a una dona amb cadira de rodes. Així doncs, veiem que no són amigues, sinó que és la seva cuidadora i està treballant per a la dona gran.

En aquesta il·lustració també observem, de primeres, una lectura circular. El primer que ens crida l'atenció són els dibuixos de la part inferior. Aquests estan superposats a tot el que hi ha al fons i ixen de manera més nítida i neta. A més, són de colors càlids, els quals sempre són més cridaners i destaquen per sobre dels altres, com hem pogut analitzar en il·lustracions anteriors. Perquè l'atenció no es dispersi, tot el dibuix ix llis, amb tots els elements de color roig, a excepció de Mar o la seva camiseta, als quals han afegit un poc de color, però seguint la línia cromàtica. Els dibuixos d'aquest personatge són més realistes, amb unes faccions més clares. A més, per tal de crear aquest recorregut per la imatge, els dibuixos comencen per l'esquerra sent petits i van engrandint-se a mesura que anem cap a la dreta, fins i tot, a arribar a no cabre a la fulla.

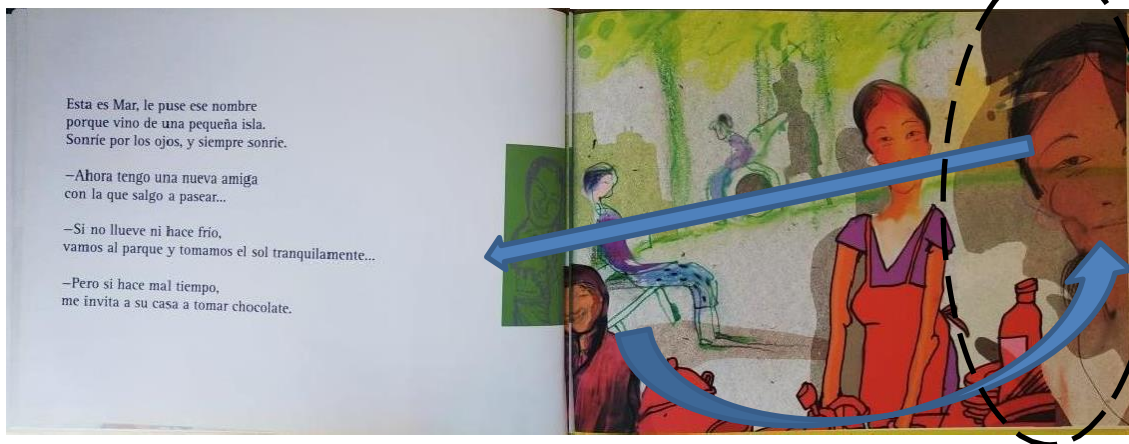
En arribar a aquest punt de la il·lustració, observem una gran ombra d'una anciana, amb un prominent nas, amb cara d'enfadada i apuntant amb el dit, com si estigués renyint-la. Observem, doncs, com l'anciana és qui mana, donat que està mirant cap al dibuix de Mar i a sobre del mateix

dibuix.

Per sobre, veiem també una diagonal al fons, la qual baixa cap a la part inferior esquerra de la fulla, dirigint-nos cap a l'altra fulla on hi ha una petita il·lustració en verd, al costat del text. És en aquest punt on ens adonem del text i el llegim.

Podem observar que la diagonal baixa (i no a la inversa) perquè les protagonistes passejant amb la cadira de rodes van en direcció cap a baix, fet que ens marca el camí que hem de seguir. A més, tot el fons ix amb color freds, com ho són el verd i el blau, per tal de passar més desapercebuts. Per al fons s'ha utilitzat una tècnica més semblant a les aquarel·les, per tal de crear un fons orgànic, gens precís i que no destaquí. Els edificis del fons són simplement siluetes i ombres i les protagonistes ixen amb ombres o traços irregulars. Així doncs, veiem que utilitza una tècnica mixta, posat que hi ha diferents estils a la il·lustració.

Podem veure com les figures es van engrandint a mesura que avancem cap a la dreta, i com la diagonal ens fa baixar, pel seu recorregut, cap a l'esquerra a la il·lustració i el text.

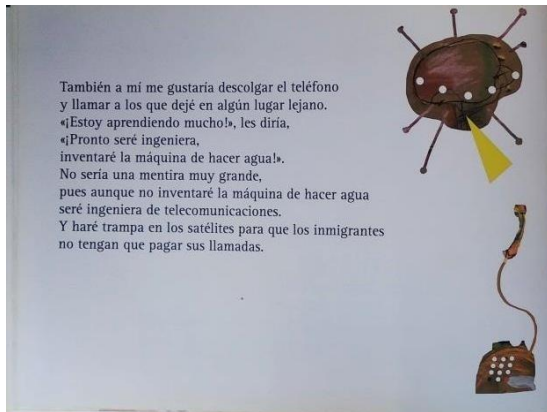
REFERÈNCIES

El nom "Mar" és considerat "la senyora del mar"¹⁶, la qual és molt venerada pels mariners i els protegeix quan estan als vaixells. A més, aquest nom és procedent d'Itàlia, per la qual cosa podem pensar que aquest és el seu origen i, com que la protagonista va vindre d'una petita illa, probablement va vindre pel mar, i per això li va posar aquest nom.

¹⁶ <https://www.bekiapadres.com/nombres-bebe/mar/>

IL·LUSTRACIÓ

También a mí me gustaría descolgar el teléfono
y llamar a los que dejé en algún lugar lejano.
«¡Estoy aprendiendo mucho!», les diría,
«¡Pronto seré ingeniera,
inventaré la máquina de hacer agua!».
No sería una mentira muy grande,
pues aunque no inventaré la máquina de hacer agua
seré ingeniera de telecomunicaciones.
Y haré trampa en los satélites para que los inmigrantes
no tengan que pagar sus llamadas.

TEXT

También a mí me gustaría descolgar el teléfono
y llamar a los que dejé en algún lugar lejano.

“¡Estoy aprendiendo mucho!”, les diría,

“¡Pronto seré ingeniera,
inventaré la máquina de hacer agua!”.

No sería una mentira muy grande,
pues aunque no inventaré la máquina de hacer
agua

seré ingeniera de telecomunicaciones.

Y haré trampa en los satélites para que los
inmigrantes

no tengan que pagar sus llamadas.

ANÀLISI

En aquesta il·lustració, Pies Sucios parla d'ella mateixa. Per primer cop, ens parla de què ella voldria trucar “a los que dejé en algún lugar lejano”, cosa que no sabíem. Això ens fa veure que ella també és migrant.

El fons de la il·lustració és de colors càlids amb un acabat molt orgànic fet amb aquarel·les. No es veuen unes figures definides, sinó simples taques de color que representen els objectes que es volen plasmar. Així és com està representat l'horitzó, amb dues palmeres, les cases del fons, el Sol i l'avió.

Per contra, el que ix destacat és “la maquina de hacer agua” que Pies Sucios diu que inventarà. Aquesta ix definida amb una línia de tinta negra, donat que aquests detalls defineixen la il·lustració, per tal de veure clarament el dibuix. Que Pies Sucios vulgui inventar una màquina com aquesta ens indica que es procedent d'un país amb necessitat d'aigua potable i desèrtica, com ho poden ser algunes zones d'Àfrica, cosa que ens marcaria el seu to de pell fosc.

Al costat, ix Pies Sucios jugant al sambori, posat que, encara que ella somia amb tot el que vol fer, totes les situacions es produeixen mentre ella està jugant a la plaça. També apareix la seva ombra

al centre de la il·lustració, posat que és ella la protagonista d'aquestes pàgines. Novament, apareixen els triangles per tal de senyalar allò on hem de centrar la nostra vista. Aquest cop hi són més dispersos, però senyalen cap a Pies Sucios, la màquina de fer aigua o el sambori. Però, el triangle més destacable, és el que senyala cap al no-res de l'altra pàgina i que, si el seguim, ens guia cap al satèl·lit que hi ha dibuixat en l'altra pàgina. És el primer cop en què aquestes figures geomètriques ixen de la il·lustració per tal de senyalar-nos alguna cosa. Així doncs, veiem dos objectes protagonistes d'aquesta història, com ho són el telèfon, amb el qual els immigrants poden fer les trucades a les seves famílies, i el satèl·lit, gràcies al qual les trucades poden arribar a l'altra part del món, i el qual Pies Sucios utilitzarà per a fer trampa en els preus de les trucades. La tècnica utilitzada en aquestes il·lustracions és pintura tempera però, han pintat sobre un paper de manera desigual per a després retallar la silueta de les figures sobre ell.

REFERÈNCIES

La "màquina de fer aigua" de la què Pies Sucios seria una utopia que solucionaria molts problemes als països amb més escassetat d'aigua potable. No obstant, encara que no existeix res aixina, hi ha la creació de pous per tal d'arribar a l'aigua subterrània o la instal·lació de depuradores per tal de poder aprofitar la poca aigua que hi ha sense córrer riscos o, fins i tot, aprofitar les aigües residuals.

Depuradora d'aigua¹⁷

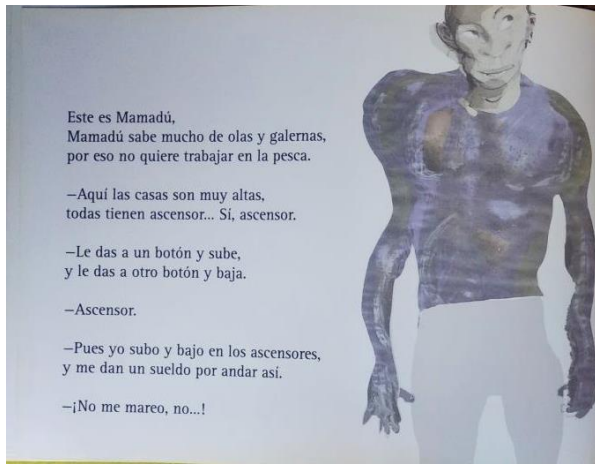

Pou a l'Àfrica¹⁸

¹⁷ Depuradores d'aigua. URL: <https://www.iagua.es/noticias/espana-argelia/salher-iberica/17/01/09/aguas-depuradas-combatir-estres-hidrico-y-sequia-0>

¹⁸ Pou a Àfrica. URL: <http://www.amigosxafrica.org/Amigos-x-%C3%81frica-financia-otros-dos-pozos-en-el-Sur-de-Marruecos-187.aspx>

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

Este es Mamadú,
Mamadú sabe mucho de olas y galernas,
por eso no quiere trabajar en la pesca.

- Aquí las cases son muy altas,
todas tienen ascensor... Sí, ascensor.
- Le das a un botón y sube,
y le das a un botón y baja.
- Ascensor.
- Pues yo subo y bajo en los ascensores,
y me dan un buen sueldo por andar así.
- ¡No me mareo, no...!

ANÀLISI

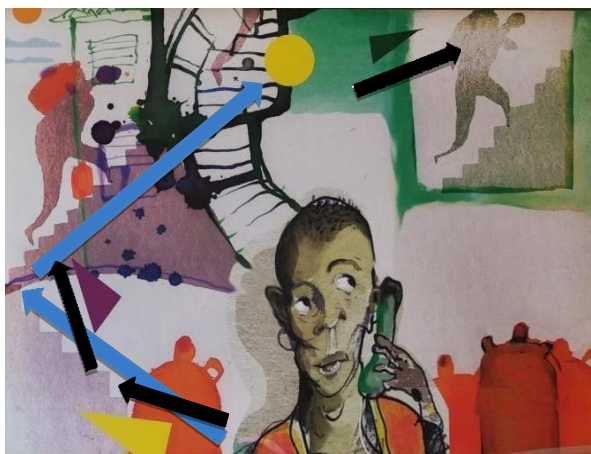
L'última persona a qui se'ns presenta és Mamadú. Pel que veiem en la il·lustració ell és butaner i, encara que a la seva família els explica que puja amb ascensor, veiem que sempre puja per les escales, fent l'esforç físic que suposa pujar les botelles a l'esquena. No obstant això, podem veure com als familiars els està contant el funcionament d'un ascensor, per la qual cosa podríem deduir que són procedents d'una zona rural en que els ascensor no existeixen.

Novament, la lectura és circular. El primer en què ens fixem és amb el protagonista, que es troba a la part inferior de la imatge, parlant per telèfon. A més, les botelles del seu voltant de color taronja ajuden al fet que ens fixem en ell, donat que els colors càlids criden més l'atenció. Seguidament, el triangle ens guia cap a on hem d'anar i hem de seguir cap a l'esquerra i cap amunt. A més, veiem que les escales també van cap amunt per com el protagonista les està pujant, cosa que també ens guia. En pujar els dos trams de les escales, veiem com Mamadú està pujant les escales amb la botella a l'esquena. Novament, el cercle i el triangle ens guien cap a la il·lustració de la dreta, on el protagonista segueix pujant la botella a esquenes per les escales. Hi ha unes escales amb forma circular que també ajuden que aquest efecte es produeixi.

Pel que fa a l'estil de la pintura, com ha passat en altres ocasions, tots els dibuixos del fons, com ho són les escales, Mamadú pujant les escales o les cases, són orgànics, amb traços irregulars, semblant simples taques de pintura aquarel·la. A més, també hi ha algunes taques, com si hi hagués esqueixat. Per contra, la figura principal, Mamadú a la part inferior de la imatge trucant per telèfon, apareix pintat correctament, amb la línia negra que delimita el dibuix, per tal de plasmar-lo net i nítid.

Respecte al text, ens explica que Mamadú "*sabe mucho de olas y galernas, por eso no quiere trabajar en el mar*", la qual cosa ens fa pensar que ha pogut arribar a l'altre país pel mar, és a dir, probablement en patera, de manera que ha pogut conèixer la ferocitat del mar i la poca estabilitat que aquesta proporciona.

Amb la imatge podem observar la direcció que ens marquen els triangles, així com la direcció que ens fan seguir les escales.

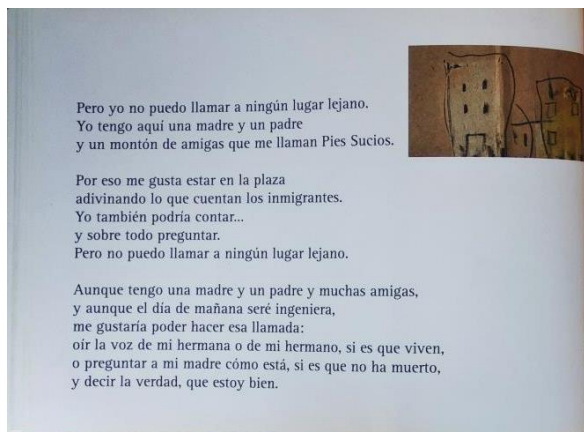

REFERÈNCIES

Mamadú és un nom procedent de la costa Est d'Àfrica. Pel que ens compta la història que en sap molt del mar, sabem que va haver de marxar del país. Va creuar tota Àfrica per tal d'arribar a la costa i sortir cap a un altre país i, probablement, en situacions molt precàries, donat que sinó no en sabia tant del mar ni li tindria tanta por.

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

Pero yo no puedo llamar a ningún lugar lejano.
Yo tengo aquí una madre y un padre
y un montón de amigas que me llaman Pies
Sucios.

Por eso me gusta estar en la plaza
adivinando lo que cuentan los inmigrantes.
Yo también podría contar...
y sobre todo preguntar.
Pero no puedo llamar a ningún lugar lejano.

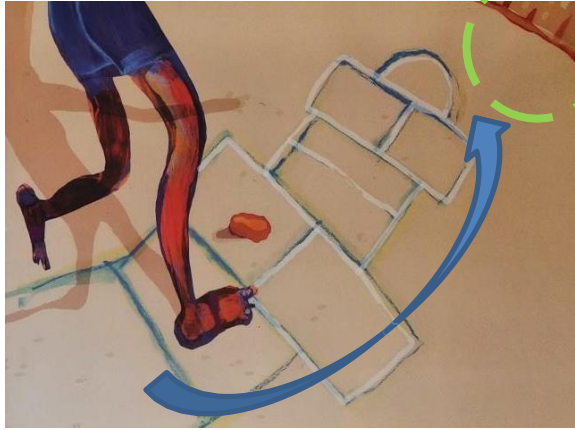
Aunque tengo una madre y un padre y muchas
amigas,
y aunque el día de mañana seré ingeniera,
me gustaría poder hacer esa llamada:
oír la voz de mi hermana o de mi hermano, si es
que viven,
o preguntar a mi madre cómo está, si es que no
ha muerto,
y decir la verdad, que estoy bien.

ANÀLISI

En aquestes pàgines torna a ser la protagonista qui parla i ens confirma el que abans ens preguntàvem: és immigrant i, a més, adoptada. Igual que els immigrants que escolta a la plaça, ella també voldria trucar a la seva família biològica i *“oír la voz de mi hermana o de mi hermano, si es que viven, o preguntar a mi madre cómo está, si es que no ha muerto”*, però no ho pot fer perquè no sap qui són o on estan.

A més, ella constantment està repetint que serà enginyera, com convencent-se a ella mateixa. És el primer cop que veiem quelcom del seu cos, i podem veure que te unes cames molt llargues i de color fosc.

La il·lustració, novament, ens mostra a Pies Sucios jugant al sambori. El fons és llis en color marró, mentre que les línies que dibuixen les seves cames i el joc són en tots freds, com el blau, i càlids, com els tons marrons i groguencs de les ombres. Estan fets amb acabats orgànics i irregulars. El dibuix del sambori està inclinat cap amunt, per la qual cosa ens fa guiar la vista en aquella direcció i ens trobem petites ombres dels edificis al cantó superior dret.

IL·LUSTRACIÓ

Ahí llega Arantxa, es mi mejor amiga.

—¿Qué haces aquí, sola?
¡Venga, Pies Sucios, vamos a darnos un chapuzón!

Pienso en una mujer que me abandonó.
Quizá me abandonó porque me quería mucho.
Me gustaría saber qué fue de ella,
si aún vive, si se acuerda de mí,
saber algo de mis hermanas o de mis hermanos, si es que tengo.
Y les explicaría mis planes:
seré ingeniera de telecomunicaciones
y haré trampa en los satélites...
No es justo pagar la llamada y no poder contar la verdad.

TEXT

Ahí llega Arantxa, es mi mejor amiga.

- ¿Qué haces aquí, sola?
¡Venga, Pies Sucios, vamos a darnos un chapuzón!

Pienso en una mujer que me abandonó.

Quizá me abandonó porque me quería mucho.

Me gustaría saber qué fue de ella,
si aún vive, si se acuerda de mí,
saber algo de mis hermanas o de mis
hermanos, si es que tengo.

Y les explicaría mis planes:

seré ingeniera de telecomunicaciones
y haré trampa en los satélites...

No es justo pagar la llamada y no poder contar
la verdad.

ANÀLISI

Finalment, apareix a la plaça la seva millor amiga Arantxa. Pies Sucios segueix pensant en la seva mare biològica, perquè la va abandonar, que va passar i com estaran tots. A més, segueix repetint el que vol fer i el que vol aconseguir, com si ni tan sols ella s'ho cregués.

Com que ja és al final de la vesprada, el Sol s'està ponent, per la qual cosa els tons rogencs envaeixen els carrers i així ho reflecteix aquesta il·lustració. Tots els dibuixos són en colors molt vius, sense destacar fortament sobre el fons, només per la línia a tinta negra que delimita les imatges, cosa que neteja i dóna nitidesa als dibuixos.

El dibuix té forma circular, posat que podem observar com el carrer amb les cases del fons estan corbes. Veiem com Arantxa, l'amiga, apareix de cos sencer i podem veure clarament la seva aparença. En canvi, Pies Sucios, tot i que ara la veiem per primer cop de cos sencer, seguim sense veure el seu aspecte. Però, sabem que és una noia molt alta, prima i amb el to de pell fosc. Per tal de completar la imatge, tant a la part inferior com superior, hi ha alguns animals que es poden trobar pels carrers, com ho són el gos i el pardal.

REFERÈNCIES

Amb l'arribada de la seva amiga Arantxa, observem que possiblement tota la història a transcorregut a Euskadi, procedència també de l'autor i l'il·lustrador de l'àlbum. Això ho veiem perquè Arantxa és un nom d'origen vasco. Durant tota la història no hi havia indicis que ens mostressin el lloc on aquesta te lloc, donat que els noms eren procedents de molts llocs diferents o, la pròpia protagonista no tenia un nom real, sinó un malnom.

IL·LUSTRACIÓ

TEXT

A la hora de la siesta, cuando el sol aprieta y no anda nadie por la calle, Pies Sucios sale de casa a jugar a la rayuela en la plaza.

A esas horas los inmigrantes acostumbran a frecuentar un teléfono público desde el que llaman a lugares lejanos.

Pies Sucios no siempre entiende lo que dicen, pero sabe lo que cuentan a quienes dejaron allá lejos.

ANÀLISI

A la contraportada del llibre, hi ha la sinopsi de la història. Els colors són els mateixos que a la portada, per tal de seguir l'estructura. A més, hi apareixen els mateixos dibuixos del satèl·lit i del telèfon que hi ha en les pàgines de dins, donat que són els elements claus d'aquesta història.

La tècnica emprada en aquestes il·lustracions és la mateixa que abans: és un copia i pega de les il·lustracions, només que canvia el triangle del satèl·lit. Donat que a la història apareixen representats d'aquesta manera, han volgut plasmar-los igual, sense canviar els colors ni modificar res.

Annex 2. Respostes de l'alumnat a la part professionalitzadora.

- 1- Una xiqueta jugant al sambari.
- 2- Dos persones parlant i una persona jugant al sambari i exaltant la conversació.
- 3- Dos estrangers parlant per telèfon i estan fent abces fora.
- 4- La mateixa persona va avançant en la vida igual que en el sambari.
- 5- La ~~xxx~~ xiqueta està jugant fora al sambari i dins hi ha una festa.
- 6- La seva mare parlant per telèfon i la xiqueta jugant al sambari.

- 7- ~~El~~ ~~padre~~ ~~de~~ ~~una~~ ~~persona~~ parla amb el seu pare que tenen el mateix treball, el fill guanya diners i el pare no guanya ni un euro.
- 8- Se està dragant i l'altra persona llueix els plats perquè no cal saber res.
- 9- Està en la platja disfrutant, i ella sola jugant al sambari perquè ~~es~~ ~~no~~ ~~te~~ ~~amics~~.
- 10- Una persona parlant per telèfon que se va a marir i la xiqueta està trista perquè se va a marir.

PIES SUCIOS

- **Imagem 1**: Una persona està jugant a la ruleta i està mirant com la gent parla per telèfon.
- **Imagem 2**: Per la tarda, mentre va a casa, va recordant tota la que ha sentit i això durant la tarda.
- **Imagem 3**: Pensant, pensant, ... ha recordat unes imatges sobre un drama que parlava per telèfon sobre unes obres que querien hacer.
- **Imagem 4**: Mentre les nenes estan en el cole, ella se queda haca y haca jugant a la ruleta pero escuchar las conversaciones de los demás.

- **Imagem 5**: A la ves que va saltant, se va imaginant les conversacions y casos de las personas del otro lado del telefono.
- **Imagem 6**: La niña mientras va jugando se imagina que ella está hablando.
- **Imagem 7**: Está escuchando la conversación de un hombre que le cuenta a otra, como ~~podría~~ ~~tocar~~ ~~en~~ ~~la~~ ~~calle~~ ~~para~~ ~~de~~ ~~polvo~~ ~~a~~ ~~rica~~.
- **Imagem 8**: Mientras va pasando la tarde, la gente de su alrededor va cambiando de conversación.
- **Imagem 9**: Las conversaciones se van mezclando y ella se va moviendo.
- **Imagem 10**: A medida que va escuchando va creciendo y cambiando.

Imagen 11: La niña no para de jugar y sus pies sucios se pondrán

Imagen 12: A lo largo de ~~la~~ del tiempo una niña ~~se~~ conoció y con ella su vida compartió.

- *Se hace amigo de una piedra
- ① Una xiqueta jugando al sambori
  - ② Mucha gente riéndose de ella
  - ③ Un obrero riéndose de algo y la otra persona está triste
  - ④ Todas se unen a jugar con la niña
  - ⑤ Una persona que está triste y por eso come fruta y le gusta el sambori
  - ⑥ Una niña por comer tanta fruta se ha vuelto gigante y sigue jugando al sambori porque le gusta.
  - ⑦ Los padres están contentos porque están llamando a su familia
  - ⑧ Están contentos porque han Demigrado
  - ⑨ Ahora juega al sambori bajo el agua porque los peces son sus amigos
  - ⑩ Ha ido a la guerra y se le ha deformado la cara, por eso llama a un médico
  - ⑪ Una niña jugando al sambori mientras le sangra el pie por haber Demigrado *

- 1- La niña está jugando a la rayuela y tiene como mala vista
- 2- Yo creo que a esa niña le pasa algo y tiene que ir al psicólogo porque lo veo muy muy raro
- 3- Veo hombres hablando por teléfono y trabajando
- 4- Hay una misma persona que indica sus movimientos jugando a la rayuela
- 5- La niña sombra se mete en los cuadros más psicológicos
- 6- Su madre la está llamando.
- 7- Su padre de joven y de viejo pero siempre la niña motientarse

- en las conversaciones
- 8- Esta en un centro de acciones donde la gente toma medicamentos y hay unas sombras muy raras
  - 9- Cada vez que avanza con la rayuela avanza y encuentra sombras
  - 10- Acaba el juego de la rayuela y hay una persona hablando por teléfono y sombras sabiendo esas cosas con y sin entusiasmo.
  - He jugado a la rayuela.
  - Vuelve con su madre y cuando termina el juego de la rayuela ya es mayor

9) Va a todo el mundo jugando y
pasándose lo bien y se pone muy triste.

10)
la chica que antes parecía pobre
ahora a conseguido dinero para
blanca y viajar lejano.

11)
jugando a la rullada

12) por fin ha encontrado a su madre

1- Que está jugando a la Rullada

2- Mientras juega están mirando

3- Un león llamando mientras trabaja

4- Mucha gente jugando a la rayuela y otra gente haciendo cosas raras

5- Mucha gente en una fiesta en el que la niña sigue jugando a la rullada

6- La misma niña sigue jugando a la rullada

7- Comparar el hijo a su padre: el padre pobre y el niño rico.

8- Una mujer trabajadora mientras se emborracha.

9- La madre a obligado a la niña a ir a la playa para que
no siempre se quede en la plaza jugando a la rayuela y que se tire
por toboganes acuáticos

10- Un hombre está llamando a un niño que está subiendo

las Escaleras